37020 XIII **Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (XIII) voor het jaar 2027**

Nr. 9 **VERSLAG HOUDENDE EEN LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN**
Vastgesteld 9 oktober 2026

De vaste commissie voor Economische Zaken, belast met het voorbereidend onderzoek van dit voorstel van wet, heeft de eer verslag uit te brengen in de vorm van een lijst van vragen met de daarop gegeven antwoorden.

De vragen zijn op 28 september 2026 voorgelegd aan de minister van Economische Zaken en Klimaat. Bij brief van 8 oktober 2026 zijn ze door de minister en staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat beantwoord.

Met de vaststelling van het verslag acht de commissie de openbare behandeling van het wetsvoorstel voldoende voorbereid.

De voorzitter van de commissie,
Van Eijk

Adjunct-griffier van de commissie,
Krijger

1
Welke factoren verklaren de bijstelling van de groei van de arbeidsproductiviteit, en in hoeverre zijn deze factoren beïnvloedbaar door overheidsbeleid?

Antwoord
Het CBS heeft een bijgestelde raming gepubliceerd van de groei van het bruto binnenlands product over het tweede kwartaal van 2026, en indirect dus ook deels over de arbeidsproductiviteit. Volgens de bijgestelde berekening van het CBS is het bbp in het tweede kwartaal van 2026 met 0,6 procent gestegen ten opzichte van het eerste kwartaal, volgende de eerdere berekening was dit 0,4 procent. Op jaarbasis groeide de economie met 1,6 procent, waar de eerdere berekening op 1,3 procent uitkwam. De opwaartse bijstelling komt vooral door een grotere groei van de export (met name van diensten) en een hogere consumptie van huishoudens en de overheid. De bijstelling van het groeicijfer betrof dus het bbp, en niet de arbeidsproductiviteit. De ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit over 2026 is nog niet bekend.

In 2025 nam de arbeidsproductiviteit met 2,4 procent toe. De toename van de arbeidsproductiviteit in 2025 is de hoogste in twintig jaar. In de afgelopen tien jaar was de toename gemiddeld 0,3 procent per jaar. Dat was in de twee decennia daarvoor respectievelijk 0,7 en 1,7 procent per jaar. De uitvoer droeg dit jaar het meeste bij aan de groei. Het aantal gewerkte uren nam af met 0,6 procentpunt, dit kan hebben bijgedragen aan de productiviteitsgroei via een compositie-effect; het aantal laagproductieve uren is mogelijk afgenomen.

2
Hoe ontwikkelde het percentage productiviteitsbevorderende overheidsinvesteringen zich de afgelopen jaren en wat is de prognose tot 2030?

Antwoord
Alle overheidsinvesteringen kunnen, in meer of mindere mate, bijdragen aan het bevorderen van de arbeidsproductiviteit. De totale publieke investeringen lagen in 2024 volgens de statistische definitie met 3,3% bbp onder het langjarig (1995-2024) gemiddelde van 3,8% bbp. In de periode 2009 tot 2024 laten de publieke investeringen een dalende trend zien. Een deel van de dalende trend wordt verklaard door de onderuitputting op de Rijksbegroting de afgelopen jaren, die veelal bij investeringsmiddelen neersloeg. In de toekomst bewegen de publieke investeringen tot boven het langjarig gemiddelde: het CPB raamt dat de publieke investeringen zullen toenemen tot 4,1% in 2031.[1]

3

[1] Tweede Kamer 2025-2026, 36 915, nr. 1

Wordt het percentage productiviteitsbevorderende (overheids)investeringen gebruikt door de Taskforce Toekomstige Welvaart en Vestigingsklimaat als indicator voor de vier domeinen?

Antwoord
Het doel van het industriebeleid is bij uitstek het stimuleren van private investeringen. We hechten aan het monitoren van het Industriebeleid met Focus waaronder de private investeringen. Dit brengt echter enige uitdagingen met zich mee. De SBI-structuur die het CBS aanhoudt voor economische statistiek sluit namelijk niet aan bij de markten van het Industriebeleid met Focus. We hebben daarom een traject gestart met RVO en CBS om de benodigde monitoring te realiseren.

4
Evalueert u fiscale regelingen op productiviteit en welke evaluaties zijn daarvoor beschikbaar voor het domein van Economische Zaken?

Antwoord
Zie onder 4 ‘Fiscale regelingen’ in de bijlage bij de Miljoenennota 2027. Op fiscale regelingen is de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek 2022 (RPE2022) van toepassing. Dit betekent dat fiscale regelingen periodiek worden geëvalueerd en moeten voldoen aan de Rijksbrede kwaliteitseisen van evaluatieonderzoek. Verder is bepaald dat naast de reguliere kwaliteitseisen bij de evaluatie van fiscale regelingen het Toetsingskader Fiscale Regelingen (TFR) moet worden doorlopen. In het TFR is opgenomen dat in de evaluatie wordt ingegaan op de reden tot overheidsingrijpen, de instrumentkeuze, en de doeltreffendheid en doelmatigheid van de fiscale regeling. Een fiscale regeling wordt op derhalve niet specifiek op productiviteit geëvalueerd, tenzij de doelstelling van de regeling daarom zou vragen. Zie Tabel 4.6.1 voor een overzicht van alle recente evaluaties.

5
Welke maatregelen neemt u om actief te sturen op de sectormix (aandeel van verschillende bedrijfstakken), met het oog op het verhogen van de arbeidsproductiviteit?

Antwoord
Het kabinet stuurt niet direct op de sectorstructuur van de Nederlandse economie; wel hanteert het kabinet een structurele groeidoelstelling van 1,5%. Wanneer de overheid zich richt op het scheppen van de juiste randvoorwaarden, zoals een goed functionerende arbeidsmarkt, investeringen in onderwijs en innovatie, en een stabiel en voorspelbaar ondernemingsklimaat, vindt structurele verandering in de economie grotendeels vanzelf plaats. Arbeid en kapitaal verschuiven dan geleidelijk van laagproductieve naar hoogproductieve sectoren. Laagproductieve sectoren krimpen hierdoor op natuurlijke wijze, terwijl hoogproductieve sectoren de ruimte krijgen om te groeien.

In de productiviteitsagenda die voor de zomer naar uw Kamer is gestuurd staan de maatregelen die het kabinet neemt om via arbeidsproductiviteitsgroei de structurele groei te verhogen. Daartoe brengt dit kabinet in de Taskforce Toekomstige Welvaart en Vestigingsklimaat en daarbuiten de randvoorwaarden voor een hoogproductieve economie op orde. Met de talentstrategie, de stikstofplannen, het versnellingsprogramma netcongestie en de vermindering van regeldruk neemt dit kabinet obstakels voor ondernemers weg.

Het kabinet zet wel gericht in op strategische sectoren: in de Taskforce Toekomstige Welvaart en Vestigingsklimaat wordt een programma ontwikkeld met concrete doelen en acties op zes markten die belangrijk zijn voor verdienvermogen, maatschappelijke impact en weerbaarheid en die aansluiten bij bestaande Nederlandse competenties: Digitale Diensten en AI, Semicon, Defensiegerelateerde toepassingen, Biotechnologie, Machinebouw en Innovatieve Chemie.[2] Het kabinet zet ook in op de groei van hoogproductieve economische activiteiten door te investeren in innovatie: 375 miljoen euro aan nieuwe investeringen in het Nationaal Groeifonds, een kapitaalstorting van 3,3 miljard euro in de nieuwe Nationale Investeringsinstelling en de oprichting van het Nationaal Agentschap Disruptieve Innovatie.

6
Welke concrete remmende maatregelen gaat u nemen om, in lijn met het advies van de Raad van State, laagproductieve sectoren af te remmen?

Antwoord
Zie antwoord op vraag 5.

7
Hoe gaat u ervoor zorgen dat niet langer het percentage laagproductieve banen, maar het percentage hoogproductieve banen groeit?

Antwoord
Zie antwoord op vraag 5.

8
Hoe gaat u maatschappelijke kosten zoals milieuvervuiling meewegen in uw afweging en sturing op de sectormix?

Antwoord
Zoals aangegeven in het antwoord op vraag 5 stuurt het kabinet niet direct op de sectormix. Wel richt het kabinet zich op het scheppen van de juiste randvoorwaarden op het vlak van maatschappelijke kosten zoals milieuvervuiling. Denk aan het Europese Emissie Handel Systeem waarmee een prijs wordt gezet op de uitstoot van CO2,

[2] Kamerstukken II, 36630-27.

milieuvergunningen of normering op het gebied van schadelijke stoffen. Het kabinet zet wel gericht in op strategische sectoren: in de Taskforce Toekomstige Welvaart en Vestigingsklimaat wordt een programma ontwikkeld met concrete doelen en acties op zes markten die belangrijk zijn voor verdienvermogen, maatschappelijke impact en weerbaarheid en die aansluiten bij bestaande Nederlandse competenties.[3]

9
Welke belemmeringen voor toetreding, doorgroei en uittreding van bedrijven zijn bij u bekend, en welke maatregelen neemt u om de bedrijfsdynamiek te bevorderen?

Antwoord
De toetreding, doorgroei en uittreding van bedrijven is van groot belang voor economische dynamiek. Economische dynamiek zorgt voor vernieuwing en de doorstroom van talent, ruimte en kapitaal van verouderde naar nieuwe, innovatieve bedrijven. Belangrijke randvoorwaarden die bijdragen aan het opstarten, doorgroeien en beëindigen van bedrijven zijn onder andere een flexibele arbeidsmarkt, goed werkende financiële markten, faillissementswetgeving en voldoende ruimte voor innovatie.

Op dit moment is onze arbeidsmarkt onvoldoende flexibel door een sterke tweedeling: flex is te flex en vast te vast. Als gevolg daarvan kunnen werkgevers terughoudend zijn om mensen in vaste dienst te nemen door de verplichtingen en risico's die daarmee gepaard gaan, met name voor het mkb. Dit is vooral een hindernis voor de opstart en doorgroei van nieuwe bedrijven. Uit het IBO bedrijfsfinanciering (2024)[4] blijkt ook dat het aanbod van kleine kredietverlening voor het mkb en risicodragend kapitaal voor tickets boven 50 miljoen euro beperkt is. Dat belemmert de doorgroei van start- en scale-ups. Tot slot laat de OESO (2025)[5] zien dat de faillissementswetgeving in Nederland strenger is dan de meeste Europese landen, wat de uittreding van bedrijven vertraagt. Recente analyses van het CPB (2025)[6], ACM (2026)[7] en DNB (2026)[8] wijzen ook op factoren die belemmerend kunnen zijn. Allereerst ziet DNB institutionele prikkels die kleinschalig ondernemerschap aantrekkelijk maken, zoals fiscale voordelen. Deze belemmeren een doorgroei en uittreding van bedrijven. Ten tweede constateert DNB fricties in de interne Europese

---

[3] Tweede Kamer 2025-2026, 36 630 nr. 27
[4] Rijksoverheid 2024, Kies voor baten IBO Bedrijfsfinanciering. Te raadplegen via Kies voor baten - IBO Bedrijfsfinanciering | Rijksoverheid.nl
[5] OECD 2025, Economic Surveys: Netherlands 2025. Te raadplegen via OECD Economic Surveys: Netherlands 2025 | OECD
[6] Centraal Planbureau 2025, Proces van creatieve destructie verzwakt in Nederland, te raadplegen via Proces van creatieve destructie verzwakt in Nederland | CPB Website
[7] Autoriteit Consument en Markt 2026, Staat van de Markt 2026, te raadplegen via ACM publiceert nieuw rapport: de Staat van de Markt 2026 | ACM
[8] De Nederlandsche Bank 2026, Gezonde bedrijven, gezonde groei: Dynamiek, marktmacht en misallocatie in het Nederlandse bedrijfsleven, te raadplegen via Kapitaal en arbeid zitten nog te vaak vast bij minder productieve bedrijven | De Nederlandsche Bank

markt door verschillen in nationale regelgeving, zoals arbeidsregels en faillissementsrecht. Nederlandse bedrijven lopen hierdoor mogelijke schaalvoordelen en grensoverschrijdende groeikansen mis. Een derde trend die door ACM wordt genoemd, is de stijgende marktconcentratie binnen Nederlandse sectoren. Een belangrijke kanttekening daarbij is dat dit niet per sé negatief hoeft te zijn voor dynamiek waar het gaat om bedrijven die op internationale markten concurreren.

Met de Productiviteitsagenda[9] zet het kabinet in op het verhogen van de economische dynamiek. Het kabinet zet onder meer in op het wegnemen van belemmeringen op de arbeidsmarkt en het aanpakken van schijnconstructies, het moderniseren van het mededingingsinstrumentarium door invoeren van de Marktremediebevoegdheid (MRB) waarmee de ACM en de wetgever gericht kunnen ingrijpen in markten waarin de concurrentie niet goed functioneert, meer eenheid in EU-regels om de interne markt te bevorderen, het vergroten van toegang tot passende financiering door het oprichten van een Nationale Investeringsinstelling en harmonisatie van Europees faillissementsrecht.

10
Hoe hoog zijn de bedragen bij de publieke en private investeringen in onderzoek en ontwikkeling momenteel als percentage van het bruto binnenlands product (bbp), en hoe ontwikkelt zich dit de komende jaren?

Antwoord
Cijfers over de R&D-intensiteit zijn bij het CBS beschikbaar tot en met 2024, toen de R&D-intensiteit van Nederland 2,36% was. Hiervan kwam 1,67% van bedrijven, 0,57% van het hoger onderwijs en 0,11% van instellingen (publieke of semipublieke kennisinstellingen en private non-profit sector).

Op basis van de TWIN-rapportage 2024-2030 van Rathenau Instituut,[1] waarin een prognose van de Rijksuitgaven aan R&D is opgenomen tot en met 2030, wordt in 2025 en 2026 nog een kleine stijging van publieke R&D-intensiteit verwacht, maar vanaf 2027 een daling. Deze analyse is echter gebaseerd op de begroting van 2026 en de beleidswijzigingen van het huidige kabinet zijn hier nog niet in meegenomen. Met de 3%-voortgangsbrief die dit najaar volgt, wordt een nadere analyse van de ontwikkeling van de R&D-intensiteit tot en met 2030 meegestuurd waarin de grootste, relevante beleidswijzigingen van het kabinet verwerkt zijn.

11
Hoe gaat u het risico aanpakken dat fiscale regelingen te weinig productiviteitsgroei opleveren of de productiviteitsgroei zelfs belemmeren?

Antwoord

[9] Kamerstukken II 2025/26, 36630, nr. 3.

Zie het antwoord op vraag 4.

12
Is Nederland voornemens deel te nemen aan de Europese Important Project of Common European Interest (IPCEI) Biobased Food and Feed Ingredients en wat is op dit moment de stand van zaken van de Nederlandse besluitvorming hierover?

Antwoord
De IPCEI's op biotechnologie kent drie deelgebieden, namelijk biochemicaliën, biomaterialen en innovatieve ingrediënten voor voedsel en diervoeder. In juni 2026 heeft het kabinet een interessepeiling op het gebied van de IPCEI's biotechnologie gepubliceerd waarin Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen projecten konden indienen. Met deze oproep inventariseert de Nederlandse overheid welke belangstelling er bij bedrijven in Nederland is voor eventuele deelname aan deze Europese IPCEI's. Een van de voorwaarden voor de Nederlandse deelname aan deze Europese IPCEI's op biotechnologie is dat er voldoende belangstelling is vanuit de industrie, dat er budget beschikbaar is en dat genoeg EU-landen meedoen. Vanuit de industrie is veel belangstelling gekomen. Er is op dit moment nog geen budget gereserveerd om Nederlandse deelname mogelijk te maken voor de IPCEI's op biotechnologie.

13
In diverse stukken van de regering staat iets vermeld over Innovatie regionale campussen, bijvoorbeeld dat deze middelen onder meer worden ingezet voor regionale innovatieclusters, deelname aan IPCEI AI en deelname aan verschillende EU-fondsen; is het mogelijk deze middelen mede in te zetten voor Nederlandse deelname aan de IPCEI Biobased Food and Feed Ingredients?

Antwoord
In het Coalitieakkoord is vanaf 2027 structureel € 100 mln toegezegd voor regionale innovatieclusters, de uitvoering van de Nationale Technologiestrategie, deelname aan Europese innovatieprogramma's en publiek-private innovatieprogramma's. In onderstaande tabel is weergegeven hoe deze € 100 mln over verschillende maatregelen wordt ingezet. Deze middelen worden ingezet voor de bevordering van regionale innovatieclusters, de cofinanciering van Europese programma's en het stimuleren van academische spin-offs. Daarnaast worden incidenteel middelen beschikbaar gesteld voor de Nederlandse deelname aan de IPCEI-AI. Ook de oprichting van de NADI wordt voor een deel gefinancierd uit de € 100 mln enveloppe.
Dit betekent dat geen middelen meer beschikbaar zijn uit dit budget voor Nederlandse deelname aan de IPCEI Biobased Food and Feed Ingredients.

Omschrijving (bedragen in € mln)	2027	2028	2029	2030	2031
Regionale innovatieclusters	7,0	13,0	25,0	25,0	25,0
EU-cofinanciering	0,0	11,2	23,3	32,9	32,9
Academische Spin-offs	16,0	31,7	31,7	31,7	31,7
Deelname IPCEI-AI	62,0	37,1	13,0	3,6	3,6
NADI	15,0	7,0	7,0	6,7	6,8
Totaal	100	100	100	100	100
Restant Aanvullende Post	0	0	0	0	0

14
Waarom wordt in de begroting wel expliciet verwezen naar IPCEI AI, maar niet naar de IPCEI Biobased Food and Feed Ingredients, terwijl Nederland deelneemt aan de ontwerpfase van deze Europese IPCEI voor biotechnologie?

Antwoord
Voor deelname aan de IPCEI AI is binnen de € 100 miljoen voor regionale innovatieclusters, de uitvoering van de Nationale Technologiestrategie, deelname aan Europese innovatieprogramma's en publiek-private innovatieprogramma's is beschikbaar gesteld in het Coalitieakkoord. Voor verdere uitleg hierover verwijs ik graag naar vraag 13. AI en Biotech zijn technologieën die behoren tot de prioriteiten van dit Kabinet, zoals ook beschreven in kamerbrieven over de 'Nationale Technologie Strategie' (NTS)[10] en de 'Industriebeleid met focus'[11]. Voor wat betreft de IPCEI Biobased Food and Feed Ingredients verwijs ik graag naar vraag 12

15
Welke mogelijkheden zijn er om in Europees verband invulling te geven aan het door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) beschreven principe van strategische symmetrie in de economische betrekkingen met China? Welke bestaande Europese beleidsinstrumenten kunnen hiervoor worden ingezet en welke aanvullende instrumenten zouden hiervoor noodzakelijk zijn?

Antwoord
Het kabinet heeft kennisgenomen van het WRR rapport. Het rapport bevat waardevolle inzichten. Het kabinet zal uw Kamer spoedig een appreciatie toezenden.

16
Welke criteria worden gehanteerd bij de afweging om al dan niet over te gaan tot een overheidsdeelneming en in hoeverre wegen daarbij overwegingen van economische veiligheid en strategische autonomie mee?

[10] Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 33 009, nr. 140
[11] Tweede Kamer, vergaderjaar 2025–2026, 29 826, nr. 277

Antwoord
De Nota Deelnemingenbeleid van 2022 (hierna: Nota) beschrijft het kabinetsbeleid ten aanzien van het aangaan, beheren en afstoten van een overheidsdeelneming. Of overheidsinterventie via het instrument deelnemingen passend is, wordt beoordeeld aan de hand van het afwegingskader aangaan van een deelneming, zoals opgenomen in de Nota. Het afwegingskader toetst of het ingrijpen in een markt via een deelneming doeltreffend en doelmatig is voor het borgen van de betreffende publieke belangen. Het afwegingskader kent geen beperking ten aanzien van het begrip marktfalen en biedt ruimte om de vormen van marktfalen waar sprake is van economische veiligheid of strategische afhankelijkheden aan te pakken. Een overheidsdeelneming komt op basis van het afwegingskader pas in beeld wanneer het publiek belang onvoldoende via wetgeving, regulering of subsidiëring kan worden geborgd.

De geopolitieke situatie verandert in rap tempo, hetgeen vraagt om doorlopende aandacht voor (het ontstaan van) marktfalen, de analyse of eventuele overheidsinterventie het marktfalen (doelmatig en doeltreffend) kan mitigeren en daartoe zo nodig toe over te gaan. De Periodieke Rapportage Deelnemingenbeleid 2020-2026 zal ook ingaan op de wijze waarop deelnemingen kunnen bijdragen aan het versterken van onze strategische autonomie en economische veiligheid, conform het plan van aanpak dat op 15 september met uw Kamer is gedeeld.

17
Welke financiële en niet-financiële instrumenten heeft u momenteel tot uw beschikking voor het behoud van strategische industriële productiecapaciteit?

Antwoord
Voor het behoud van strategische industriële productiecapaciteit zijn verschillende beleidslijnen belangrijk. Ten eerste stimuleer ik strategische bedrijvigheid in Nederland via (1) randvoorwaardelijk beleid, (2) generiek beleid ten aanzien van innovatie, regionale en Europese samenwerking en financiering en (3) gericht beleid op het gebied van sleuteltechnologieën en groeimarkten. Daarnaast werk ik aan het behoud van strategische productiecapaciteit en het mitigeren van risicovolle strategische afhankelijkheden via (4) beleid ten aanzien van economische veiligheid en weerbaarheid.

Ten eerste zet ik, wat betreft niet financiële instrumenten, in op het verbeteren van de randvoorwaarden van het ondernemersklimaat. Dat doet het kabinet o.a met de Taskforce-aanpak gericht op het terugdringen van regeldruk, oplossen van de netcongestie en stikstof problematiek, ruimtelijk en regionaal beleid op het versterken van economische innovatieclusters en tot slot een talentstrategie.

Omdat strategische productiecapaciteit vaak hand in hand gaat met innovatieve bedrijvigheid stimuleer ik o.a. met de WBSO en de Innovatiebox investeringen in innovatieve bedrijfsactiviteit in Nederland. Met regionaal beleid versterk ik strategische productiecapaciteit op regionaal niveau, bijvoorbeeld via investeringen in regionale ecosystemen via de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's). Daarnaast zet ik in op het stimuleren van financiering voor de versterking van strategische productiecapaciteit via de integratie van Invest-NL en Invest International en de oprichting van de Nationale Investeringsinstelling. Op Europees niveau is Nederland succesvol in verschillende programma's op het gebied van innovatie en industrie, zoals Horizon Europe, en Important Projects for Common European Interest (IPCEI's). Deelname aan Europese programma's stimuleer ik met nationale co-financiering en door middel van begeleiding van bedrijven en kennisinstellingen door RVO.

Naast generieke instrumenten heb ik ook gerichte instrumenten tot mijn beschikking om het behoud van strategische bedrijvigheid in Nederland te faciliteren. Zo lopen er verschillende Nationaal Groeifondsprojecten, zoals QuantumDeltaNL en NXTGENHIGHTECH. Daarnaast werk ik aan het oprichten van een Nationaal Agentschap voor Disruptieve Innovatie om baanbrekende innovaties in Nederland te stimuleren zet ik een zestal programma's op groeimarkten die een bijdragen aan ons verdienvermogen, onze weerbaarheid en maatschappelijke uitdagingen.[12] Ten aanzien van technologiebeleid richt ik verschillende instrumenten op de tien geprioriteerde sleuteltechnologieën uit de Nationale Technologiestrategie die van strategisch belang zijn,[13] zoals de Thematische
Technology Transfer (TTT)-regeling en Techbridge. Daarnaast is er instrumentarium gericht op het missiegedreven innovatiebeleid (MIB), zoals de PPS-Innovatieregeling en de Mkb-innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT). Binnen het MIB neemt de Nationale Technologiestrategie (NTS) een centrale dwarsdoorsnijdende positie in.

Ten aanzien van economische veiligheid en weerbaarheid zet het kabinet de Wet veiligheidstoets investeringen, fusies en overnames (Vifo) in om te voorkomen dat kritieke kennis of cruciale diensten in ongewenste of risicovolle handen vallen. Daarnaast kan middels de Wet ongewenste zeggenschap telecommunicatie het publieke belang van zeggenschap binnen telecommunicatiepartijen beschermd worden Via deze wetten kan het kabinet, indien nodig, maatregelen opleggen of – in uiterste gevallen – voorgenomen transacties verbieden. Daarnaast versterkt het kabinet de Nederlandse Defensie Technologische en Industriële Basis door middel van industriële participatie en de sectoragenda Maritieme Maakindustrie.

---

[12] Het betreft de markten defensiegerelateerde toepassingen, biotechnologie, halfgeleiders, machinebouw, digitale diensten (m.n. AI) en innovatieve chemie.
[13] Optische systemen en geïntegreerde fotonica, Kwantumtechnologie, Procestechnologie, Biomoleculaire en celtechnologie, Beeldvormingstechnologie (Imaging), Mechatronica en optomechatronica, Kunstmatige intelligentie (AI) en data science, Energiematerialen, Halfgeleidertechnologie (Semiconductors) en Technologie voor cyberveiligheid

Om risicovolle strategische afhankelijkheden te mitigeren, richt het kabinet zich op diversificatie van toeleveringsketens, vroege identificatie van kwetsbaarheden via de Task Force Strategische Afhankelijkheden (TFSA) en publiek-private samenwerking. Deze maatregelen dragen bij aan het behoud van strategische industriële productiecapaciteit in Nederland.

18
In de Kamerbrief over de appreciatie van het Groeiplan MedTech wordt 102,5 miljoen euro beschikbaar gesteld vanuit de departementale begrotingen. Hoe is dit bedrag verdeeld tussen de begrotingen van EZK en VWS? De VWS-bijdrage loopt via subsidie door tot 2036, terwijl de EZK-begroting tot en met 2031 reikt. Hoe wordt het EZK-aandeel na 2031 budgettair geborgd?

Antwoord
EZK en VWS werken aan een gezamenlijke beleidsagenda voor de Nederlandse MedTech sector die samen met het veld vormgegeven wordt. EZK en VWS hebben in de Kamerbrief over de appreciatie van het Groeiplan MedTech toegezegd gezamenlijk 102,5 miljoen beschikbaar te stellen om deze beleidsagenda te financieren. VWS financiert 57,5 miljoen euro vanuit de eigen begroting en EZK 45 miljoen euro. De middelen die vanuit de EZK-begroting zijn toegezegd lopen meerjarig door buiten de meerjarenperiode (2027-2031) die op het moment zichtbaar is in de Ontwerpbegroting. De bijdrage vanuit EZK wordt geborgd doormiddel van de extrapolatie en worden elk jaar opnieuw toegevoegd aan de begroting wanneer een nieuw begrotingsjaar zichtbaar wordt.

19
Kunt u bevestigen dat voor de MedTech-beleidsagenda geen beroep wordt gedaan op het Nationaal Groeifonds?

Antwoord
Ja dat kan ik bevestigen voor de huidige MedTech beleidsagenda. EZK zal € 45 miljoen financieren vanuit de eigen begroting voor de initiatieven die binnen de MedTech beleidsagenda worden geprioriteerd en doet hierbij geen beroep op het Nationaal Groeifonds. VWS zal €57,5 miljoen financieren. Uiteraard staat het ook consortia in de MedTech vrij om een aanvraag in te dienen bij het Nationaal Groeifonds. Indien een toekomstig Nationaal Groeifonds project complementair is aan de initiatieven binnen MedTech 2035 kan overwogen worden dit in de governance van de beleidsagenda op te nemen.

20
In het Coalitieakkoord is structureel 100 miljoen euro toegezegd voor regionale innovatieclusters en de Nationale Technologiestrategie [2]; hoe is dit bedrag verdeeld over beide doelen, en welk deel staat nog op de Aanvullende Post?

Antwoord
In het Coalitieakkoord is vanaf 2027 structureel € 100 mln toegezegd voor regionale innovatieclusters, de uitvoering van de Nationale Technologiestrategie, deelname aan Europese innovatieprogramma's en publiek-private innovatieprogramma's. In onderstaande tabel is weergegeven hoe deze € 100 mln over verschillende maatregelen wordt ingezet. Deze verschillende maatregelen geven gezamenlijk invulling aan de genoemde doelen. Zo worden middelen ingezet voor de bevordering van regionale innovatieclusters, de cofinanciering van Europese programma's en het stimuleren van academische spin-offs. Daarnaast worden incidenteel middelen beschikbaar gesteld voor de Nederlandse deelname aan de IPCEI-AI. Ook is er een bijdrage uit de € 100 mln enveloppe beschikbaar gesteld voor de oprichting van de NADI als onderdeel van de in totaal € 500 mln. Een belangrijk deel van deze maatregelen heeft ook betrekking op de NTS, al is het exacte aandeel niet op voorhand te becijferen. Met de overheveling van de middelen van de Aanvullende Post naar de begroting van EZK resteren binnen de meerjarenperiode geen middelen uit de € 100 mln enveloppe meer op de Aanvullende Post.

Omschrijving (bedragen in € mln)	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	**2031**
Regionale innovatieclusters	7,0	13,0	25,0	25,0	25,0
EU-cofinanciering	0,0	11,2	23,3	32,9	32,9
Academische Spin-offs	16,0	31,7	31,7	31,7	31,7
Deelname IPCEI-AI	62,0	37,1	13,0	3,6	3,6
EZK bijdrage NADI	15,0	7,0	7,0	6,7	6,8
Totaal	100	100	100	100	100
Restant Aanvullende Post	0	0	0	0	0

21
Voor het Deep Tech Fonds (DTF) is na 2029 geen kasbudget meer geraamd; hoe verhoudt zich dat tot de ophoging van het fondsvermogen naar 610 miljoen euro?

Antwoord
Het oorspronkelijke fondsvolume van het DTF bedroeg €250 miljoen, waarvan €175 miljoen vanuit EZK beschikbaar werd gesteld en €75 miljoen vanuit het kernkapitaal van Invest-NL. Deze middelen zijn inmiddels grotendeels geïnvesteerd, gecommitteerd en/of gereserveerd, waardoor er nog beperkt ruimte was voor nieuwe investeringen en vervolginvesteringen.

Om die ruimte te vergroten, is in de Voorjaarsnota een kapitaalversterking van €130 miljoen vanuit EZK aangekondigd. Invest-NL stelt daarnaast nog eens €230 miljoen vanuit het eigen kernkapitaal beschikbaar. Daarmee komt het totale investeringsvolume van het DTF

uit op €610 miljoen, waarbij de Staat en Invest-NL ieder voor 50% in de totale fondsomvang deelnemen.

Het bedrag van €130 miljoen wordt naar verwachting gefaseerd gestort: €50 miljoen in 2027, €45 miljoen in 2028 en €35 miljoen in 2029. Na 2029 zijn vooralsnog geen aanvullende middelen geraamd; of dit al dan niet nodig is, zal te zijner tijd moeten worden bezien.

22
Hoe verhoudt de pilot Life Sciences and Biotech zich tot de MedTech-beleidsagenda; kan die pilot geheel of gedeeltelijk dienen als invulling van het EZK-aandeel daarin?

Antwoord
U refereert in uw vraag naar de *pilot Life Sciences and Biotechnologie*. Ik verwacht dat u mogelijk een van de domeinen bedoelt waar de ministeriële tasforce toekomstige welvaart en vestigingsklimaat aan werkt, namelijk life sciences & biotechnologie (Ministeriële Taskforce Toekomstige Welvaart en Vestigingsklimaat | Rijksoverheid.nl). Het kabinet werkt met de ministeriele Taskforce Toekomstige Welvaart en Vestigingsklimaat aan het versterken van onze structurele economische groei, in het bijzonder op de vier domeinen die centraal staan in coalitieakkoord van het kabinet. Life sciences en biotechnologie is één van de vier domeinen. Life Sciences & Biotechnologie is een breed domein met toepassingen als innovatieve voedingsmiddelen en medicijnen.

De MedTech-beleidsagenda zal binnenkort met de TK gedeeld worden.

23
Hoeveel ondernemingen voldoen naar verwachting aan de voorgestelde definitie van startup en scale-up, uitgesplitst naar sector, en op welke bron is die inschatting gebaseerd? Hoeveel werknemers werken bij deze ondernemingen?

Antwoord
Het is niet precies aan te geven hoeveel ondernemingen voldoen aan de voorgestelde definitie van start en scale-up. RVO gaat in totaal uit van 3000 bedrijven die zich mogelijk aanmelden vanaf de start van de regeling. Uit de State of Dutch Tech 2026 (gebaseerd op cijfers van dealroom.co) blijkt dat er ongeveer 1600 ondernemingen zijn die meer dan 100.000 euro aan durfkapitaal investeringen hebben opgehaald. Dit geeft een indicatie omdat een durfkapitaal investering een indicator is voor de schaalbaarheid en herhaalbaarheid van de onderneming. Hier komen mogelijk onder andere nog zelfgefinancierde bedrijven bij. Deze bedrijven zijn onder andere actief in de sectoren: (bedrijfs)software, energie, fintech en zorg. Hoeveel werknemers er in totaal bij deze bedrijven werken is niet bekend.

24

Welke percentages als National IP Deal Term vragen Nederlandse kennisinstellingen en hoe verschilt dit met andere Europese landen?

Antwoord
De Nationale Dealterms 2.0 schrijven geen vast aandelenpercentage voor, maar bieden een framework voor de dealmaking. Bij de vier technische universiteiten ligt het aandelenpercentage veelal rond de 10–15%; bij UMC's kan dit oplopen tot circa 25%.

Een internationale vergelijking is lastig, omdat kennisinstellingen verschillende modellen hanteren. Naast aandelen spelen bijvoorbeeld royalty's en afspraken over het overnemen van intellectueel eigendom een rol. Er zijn Europese kennisinstellingen die structureel lagere aandelenpercentages hanteren, maar één percentage als internationale benchmark doet daarom onvoldoende recht aan deze verschillen.

Het kabinet zet daarom in op uniforme monitoring van spin-offdeals. Daarmee ontstaat beter inzicht in de daadwerkelijk gehanteerde voorwaarden en de internationale positie van Nederland. Op termijn kunnen deze inzichten ook worden benut bij een eventuele herziening van de Nationale Dealterms.
Daarnaast wordt gewerkt aan de Express-terms: gestandaardiseerde afspraken die het proces van IP-overdracht aan spin-offs aanzienlijk moeten versnellen en vereenvoudigen. Deze komen naast de Nationale Dealterms en zijn nadrukkelijk bedoeld als aanvulling, niet als vervanging.

25
Hoe verhoudt de Nederlandse overheidssteun aan de industrie, van nu en de afgelopen jaren, zich tot dat van China, de Verenigde Staten, het EU-gemiddelde, het OESO-gemiddelde en onze buurlanden?

Antwoord

De steunintensiteit van verschillende landen kan niet met één bron worden vergeleken, en wordt vaak op verschillende manieren gemeten. Wel kan een globale vergelijking tussen de VS, China en de EU en de afzonderlijke landen binnen de EU worden gemaakt. Daarbij is het belangrijk om op te merken dat overheidssteun uit meer kan bestaan dan alleen subsidies die niet altijd volledig terug te zien zijn in de statistieken. Een studie van het Center for Strategic International Studies uit 2022 over uitgaven aan industriebeleid in verschillende economieën laat bijvoorbeeld zien dat China, vergeleken met de VS en EU-landen, naast subsidies ook relatief veel gebruik maakt van andere steunmogelijkheden zoals goedkope leningen, publieke investeringsfondsen en specifieke voordelen voor staatsbedrijven ten aanzien van o.a. leningen en grondbezit.[14] Het is aannemelijk dat het werkelijke verschil tussen

[14] https://www.csis.org/analysis/red-ink-estimating-chinese-industrial-policy-spending-comparative-perspective

overheidssteun vanuit China aan de ene kant en de EU en VS aan de andere kant groter is dan onderstaande statistieken laten zien.

Volgens de ECB lag in China lag 2024 qua steunintensiteit van de totale kosten het hoogst (2,1%), de Verenigde Staten liggen daar tussenin (1,4%) en de eurozone ligt duidelijk lager (0,6%).[15] Tussen 2005 en 2024 ontvingen Chinese bedrijven gemiddeld drie tot acht keer meer overheidssteun dan bedrijven die in OESO-landen zijn gevestigd.[16]

Binnen de EU kunnen lidstaten enigszins worden vergeleken op basis van staatssteun cijfers. Dit is geen representatief cijfer voor industriële subsidies, maar vertelt wel hoe actief overheden steun verlenen. Het gemiddelde staatssteun cijfer in de EU is 0,94% van het bbp. Nederland (0,5%) behoort tot de groep die relatief weinig staatssteun aan bedrijven verzorgt. Frankrijk, België (1,2%), Duitsland (0,9%) en Denemarken (1%) zijn hier relatief actiever in.[4]

Ook de OESO heeft de industriesteun onderzocht voor 20 OESO-leden, waaronder Nederland, Duitsland en Frankrijk, maar niet voor China en België[17]. Gemiddeld over de 20 landen steeg de steun via subsidies en belastinguitgaven van 1,34% van het bbp in 2019 naar 1,55% in 2023. In Duitsland steeg de steun van 0,52% naar 1,16% van het bbp en in Frankrijk daalde zij van 2,08% naar 1,73%. Voor de EU raamt het IMF de staatssteun op ongeveer 1,5% van het bbp in 2022 en voor China op 4,4% van het bbp in 2023, met een aanzienlijke onzekerheidsmarge.[18]

26
Wat is de structurele economische groei in Nederland?

Antwoord
De structurele economische groei bestaat uit twee componenten: de structurele groei van de arbeidsproductiviteit en de structurele groei in het arbeidsaanbod (het aantal gewerkte uren). Navraag bij het CPB leert dat de structurele groei van de arbeidsproductiviteit wordt verondersteld op 0,9% op de langere termijn. De groei van het arbeidsaanbod is echter niet constant per jaar; deze hangt immers af van de bevolkingsprognose en de ontwikkeling van de participatiegraden.[19]

27

---

[15] Https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2026/html/ecb.blog20260814~643c5332fe.en.html

[16] https://www.oecd.org/en/publications/oecd-magic-database-of-industrial-subsidies_ce94f33b-en.html

[17] OECD (2026), Quantifying industrial strategies across 20 OECD countries: Trends and priorities, 2019-2023, STI Policy Papers No. 192. https://doi.org/10.1787/0e3ab6dd-en

[18] Garcia-Macia, Kothari en Tao (2025), Industrial Policy in China: Quantification and Impact on Misallocation, IMF Working Paper WP/25/155, pp. 3 en 10-11.

[19] https://www.cpb.nl/system/files/cpbmedia/CPB_publicatie-de-nederlandse-overheidsschuld-op-lange-termijn.pdf

Is er uitvoering gegeven aan het Nationaal AI Deltaplan en zo ja, op welke manier? Volgt er nog meer uitwerking? Volgt er nog een AI-rekenkrachtplan?

Antwoord
Het kabinet hecht grote waarde aan het feit dat het Delta Instituut deze strategie heeft opgesteld en de input van diverse experts bij de totstandkoming van het stuk. Het Nationaal AI Deltaplan is tegelijkertijd geen strategisch overheidsdocument wat integraal wordt uitgevoerd. Dit najaar volgt een appreciatie van het Nationaal AI Deltaplan, als bijlage bij de Kamerbrief waarin het kabinet zijn visie op AI uiteenzet. Deze visie zal een groot aantal van de elementen uit het Deltaplan bevatten Er is momenteel geen verdere uitwerking van het Nationaal AI Deltaplan voorzien.

In Q1 2027 informeert het kabinet uw Kamer nader over AI-infrastructuur. In deze brief gaat het kabinet in op zijn inzet op het gebied van AI-rekenkracht. Met deze brief geeft het kabinet invulling aan de motie van het lid Kathmann over scenario's uitwerken voor de benodigde ruimte en rekenkracht om Nederland strategisch te positioneren op het gebied van AI[20], de motie van het lid El Boujdaini c.s. over inventariseren hoeveel rekenkracht de overheid de komende tien jaar nodig heeft[21] en de motie van het lid Six Dijkstra over onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om AI-modellen lokaal op overheidssystemen te laten draaien[22]. Daarnaast volgt in het najaar de Kamerbrief Regie op datacenterontwikkeling waarin een nationale geïntegreerde aanpak voor regie op de ontwikkeling van datacentercapaciteit (waaronder AI-rekenkracht) wordt uitgewerkt. Deze twee brieven geven invulling aan de ambities uit het Coalitieakkoord voor een AI-rekenkrachtplan.

28
Wat zijn de regeldrukkosten vanuit gemeenten, provincies en waterschappen? Hoe hebben deze regeldrukkosten zich de afgelopen jaren ontwikkeld?

Antwoord
Dat is niet bekend. De regeldrukkosten door regelgeving van lagere overheden wordt niet centraal bijgehouden. Daarnaast zijn lagere overheden niet verplicht om deze kosten inzichtelijk te maken, zoals dat voor ministeries wel geldt.

29
Hoe wordt de voorgestelde 120 miljoen euro voor IPCEI-AI precies besteed en wat zijn de baten voor Nederland?

Antwoord

---

[20] Tweede Kamer 2025-2026, 26 643, nr. 1527.
[21] Tweede Kamer 2025-2026, 26 643, nr. 1524.
[22] Tweede Kamer 2024-2025, 26 643, nr. 1312 (t.v.v. 1293).

De voorgestelde 120 miljoen zal worden besteed aan Nederlandse innovatieve projecten die onderdeel uit gaan maken van het Europees AI-ecosysteem dat wordt opgezet door 18 EU-lidstaten (www.ipcei-ai.eu). De projecten gaan zorgen voor een sterkere Nederlandse en Europese AI-waardeketen en daarmee een versterking van de Nederlandse en Europese technologische autonomie en concurrentiekracht. De verwachte baten voor Nederland zijn onder meer een sterkere positie van Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen in het Europese AI-ecosysteem, meer mogelijkheden voor samenwerking en kennisdeling met Europese partners en een versterking van de Nederlandse AI-waardeketen. Dit draagt bij aan de ontwikkeling en toepassing van innovatieve AI-technologie in Nederland en de concurrentiekracht van Nederlandse bedrijven. Circa 114 miljoen zal als subsidie beschikbaar gesteld worden voor bedrijven en kennisinstellingen om AI-innovatieprojecten te starten en circa 6 miljoen is begroot voor de uitvoering van de regeling. Op dit moment zijn er nog geen concrete Nederlandse projecten geselecteerd. De regeling waarmee de Nederlandse projecten worden geselecteerd is per 5 oktober jl. opengesteld en zal op 16 november dit jaar sluiten. Daarbij kunnen alleen de projecten die eerder dit jaar bij de interessepeiling voor deze IPCEI voorstellen hebben ingediend en de vereiste Europese samenwerking zijn aangegaan meedoen met de regeling[23]. Tijdens de interessepeiling zijn 62 projectvoorstellen ingediend die zich richten zich op een groot aantal onderwerpen in de AI-stack, van chips-ontwikkeling tot AI-modellen in specifieke sectoren, zoals mobiliteit, energie en industrie. Begin 2027 zullen de Nederlandse projecten worden geselecteerd voor deelname aan de IPCEI AI en zal de Tweede Kamer verder worden geïnformeerd.

30
Kunt u een overzicht geven van grote industriële investeringsprojecten waarvan de realisatie momenteel wordt belemmerd door onzekerheid over regelgeving, fiscale maatregelen, energieprijzen, netcapaciteit of vergunningverlening? Kunt u aangeven wat de omvang is van de hiermee gemoeide voorgenomen investeringen en welke maatregelen worden genomen om de gesignaleerde knelpunten weg te nemen?

Antwoord
Nee, ik kan geen overzicht geven van voorgenomen grote industriële investeringsprojecten. Het is aan bedrijven zelf om informatie over hun investeringsprojecten publiek te maken. Zo heeft een aantal bedrijven in het clusterplan Chemelot recent bekend gemaakt aan welke projecten zij willen werken en wat daarvoor nodig is[24].

Door onder meer mijn contacten met bedrijven en de jaarlijkse top-60 interviews heb ik wel een goed beeld van het projectenportfolio van de Nederlandse industrie en de randvoorwaarden die hiervoor van belang zijn. Binnenkort ontvangt de Kamer een actuele rapportage op basis van

[23] https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/ipcei/interessepeiling-ipcei-ai
[24] Tweede Kamer 2026-2027. Kamerstuk 29 826 nr. 314

de top 60 interviews die dit jaar zijn gehouden met de Nederlandse industriebedrijven. De informatie over de individuele bedrijven is echter bedrijfsvertrouwelijke informatie.

31
Wat is het verwachte pad van de R&D-intensiteit tot en met 2030 bij ongewijzigd beleid? Wanneer komt het cijfer over 2025 beschikbaar, dat in tabel 12 nog als n.n.b. is opgenomen?

Antwoord
Zie het antwoord op vraag 10 voor het verwachte pad van de R&D-intensiteit bij ongewijzigd beleid. De totale R&D-intensiteit van Nederland (dus inclusief publieke en private uitgaven) wordt door het CBS gemeten. De (voorlopige) cijfers voor 2025 worden in het vierde kwartaal van 2026 bekend gemaakt.

32
Hoeveel startups en scale-ups telt Nederland op dit moment, en hoe heeft dat aantal zich de afgelopen vijf jaar ontwikkeld?

Antwoord
Aantallen startups en scale-ups worden in NL als aparte categorie vanaf 2019 systematisch bijgehouden door Techleap/Dealroom. Voor data t/m 2023 is een bredere methodiek gebruikt. Vanaf 2024 wordt een strengere methodiek toegepast omdat deze de doelgroep nauwkeuriger afbakent met betrekking tot groeifase op basis van o.a. opgehaald kapitaal, waardering en schaalbaarheid in plaats van alleen leeftijd en aantal werknemers. Daarom kan de reeks van de oude en nieuwe methodiek niet 1-op-1 aan elkaar gekoppeld worden. Data (Techleap/Dealroom):

Jaar	**Startups**	**Methodiek startups**	**Scale-ups**	**Methodiek scale-ups**
2021	ca. 11.000	Oud	ca. 700–750	Oud
2022	ca. 10.000	Oud	746	Oud
2023	ca. 8.100	Oud	ca. 780	Oud
2024	9.248	Nieuw	268	Nieuw
2025	9.659	Nieuw	286	Nieuw
Groei 2024–2025	**+4,4%**		**+6,7%**	

33

Hoeveel academische spin-offs worden jaarlijks opgericht vanuit Nederlandse kennisinstellingen, en hoe verhoudt dat zich tot omringende landen?

Antwoord
In Nederland worden de afgelopen jaren jaarlijks circa 60–70 research-based spin-offs opgericht die via de Technology Transfer Offices (TTO's) van universiteiten in beeld zijn. Daarnaast ontstaan academische spin-offs buiten het zicht van de TTO's.

De afgelopen maand heeft Techleap de nieuwe Academic Venture Monitor gelanceerd op www.techleap.nl, met daarin onder meer nadere informatie over de aantallen en herkomst van Nederlandse academische spin-offs.

Een internationale vergelijking is lastig, omdat zowel binnen Nederland als tussen landen verschillende definities en meetmethoden worden gehanteerd. Wel zijn er aanwijzingen dat Nederland, gegeven de omvang en kwaliteit van de Nederlandse kennisbasis, nog onbenut potentieel heeft. Ter illustratie: alleen al ETH Zürich realiseert jaarlijks circa 40–45 spin-offs.

Mede daarom zet het kabinet in op het versterken van de gehele valorisatieketen en op uniforme monitoring. Daarmee kan beter worden gevolgd hoeveel academische spin-offs in Nederland ontstaan, hoe zij zich ontwikkelen en hoe Nederland zich internationaal verhoudt.

34
Welk bedrag besteedt u in 2027 in totaal aan valorisatie, opgeteld over alle instrumenten op de artikelen 2 en 3?

Antwoord
Zie het antwoord op vraag 80.

35
Hoeveel durfkapitaal is in 2025 in Nederland opgehaald door startups en scale-ups, uitgesplitst naar financieringsfase?

Antwoord
In de Kamerbrief die ik afgelopen juni naar uw Kamer heb gestuurd over de ontwikkelingen op de durfkapitaalmarkt en de versterking van bedrijfsfinanciering, ben ik ingegaan op deze cijfers[25].

Met €2,4 miljard aan investeringsvolume was 2025 het op twee na beste investeringsjaar ooit. Ook op langere termijn is een positieve ontwikkeling zichtbaar: het aantal bedrijven dat durfkapitaal aantrekt, is in de afgelopen tien jaar bijna verdubbeld.

[25] Tweede Kamer 2025-2026, 32 637 nr. 763

Tegelijkertijd is het totale aantal financieringsrondes in 2025 met 14,5% afgenomen ten opzichte van 2024. Het beschikbare kapitaal was daarmee sterker geconcentreerd in grotere financieringsrondes.

Uitgesplitst naar financieringsfase ging het om:
- vroege fase: €637 miljoen;
- series A/B: €710 miljoen;
- series B/C: €473 miljoen;
- series D en verder: €817 miljoen.

36
Hoe wordt de structurele investering van 100 miljoen euro in Innovatie regionale campussen, zoals aangekondigd in het coalitieakkoord, budgettair verwerkt?

Antwoord
Zie hiervoor de beantwoording van vraag 20.

37
Wat is bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) de gemiddelde doorlooptijd voor een vergunning (het hele proces van aanvraag tot goedkeuring)? Is er een maximale doorlooptijd en wordt het soms overschreden? Hoe heeft zich dat sinds 2016 ontwikkeld?

Antwoord
De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) voert enkele vergunningen uit. Deze worden hoofdzakelijk in opdracht van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur uitgevoerd. Een gemiddelde doorlooptijd voor alle vergunningaanvragen is niet beschikbaar. Dit is afhankelijk van de procedure en de gebruikelijke of wettelijke termijn variërend van ongeveer 4 weken tot 6 maanden. Dit is geen vaste minimum- of maximumtermijn: een beslistermijn kan soms worden verlengd of opgeschort, bijvoorbeeld als aanvullende informatie nodig is. 90% van de aanvragen wordt ruimschoots binnen de geldende termijn afgehandeld. Er is geen data beschikbaar over hoe de doorlooptijden zich hebben ontwikkeld sinds 2016.

38
Wanneer wordt het wetsvoorstel Ondernemen met een maatschappelijke bv naar de Kamer gestuurd?

Antwoord
Uit overleg met praktijk en wetenschap blijkt telkens dat een eenvoudig werkbare, maar juridisch sluitende regeling voor de BVm lastig is vorm te geven.
Een afzonderlijk voorstel voor de BVm lijkt ook niet langer nodig omdat de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid werkt aan een wettelijke regeling van de rentmeestervennootschap. Daarmee kan ook sociaal ondernemerschap worden gefaciliteerd.

Zodra meer duidelijk is over de vormgeving van de rentmeestervennootschap moet worden bezien of onderdelen van het BVm-voorstel kunnen worden geborgd, zoals wanneer een onderneming zich sociaal mag noemen en hoe dat naar buiten toe duidelijk is.

39
Is overwogen om de reikwijdte van de regeling uit te breiden tot het bredere midden- en kleinbedrijf (mkb)? Is onderzoek gedaan naar de budgettaire gevolgen van zo'n uitbreiding, waarbij de gederfde inkomstenbelasting wordt afgezet tegen de wegvallende vennootschapsbelasting (Vpb)-aftrek op Stock appreciation rights (SAR)-uitkeringen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord
Het bredere MKB verschilt op een aantal essentiële punten van start-ups en scale-ups:

- De nieuwe regeling voor aandelenoptierechten geldt niet voor iedere start-up of scale-up, maar is beperkt tot start-ups en scale-ups die die gericht zijn op snelle groei door middel van een schaalbaar en herhaalbaar bedrijfsmodel dat zijn oorsprong vindt in innovatie (geformaliseerd in een beschikking van de RVO).
- Het aspect van een tekort aan liquiditeit in de opstartfase van een bedrijf waardoor het niet mogelijk is om een concurrerend arbeidsvoorwaardenaanbod te kunnen doen, speelt niet of in veel mindere mate bij het brede MKB.
- Het groeipotentieel van start-ups en scale-ups op basis waarvan nieuwe, talentvolle werknemers bereid zijn om akkoord te gaan met een lager basissalaris in ruil voor het delen in mogelijke groei van het bedrijf, geldt niet voor het brede MKB.
- Een groot deel van de start-ups en scale-ups redt het uiteindelijk niet. Werknemers die in ruil voor een lager basissalaris participeren in het bedrijf van hun werkgever nemen dus ook een groot risico. Als compensatie voor dit risico geeft de fiscale regeling een korting op de voordelen bij succes. Het hierboven genoemde risico geldt niet in die omvang voor het brede MKB.
- Nederlandse start-ups en scale-ups dienen in de strijd om de talenten die zij nodig hebben om te kunnen groeien, te concurreren op een internationale arbeidsmarkt. Voor het brede MKB geldt deze internationale strijd om talent in veel mindere mate.

Tenslotte zou een uitbreiding van de regeling naar het brede MKB de regeling een stuk duurder maken.

40
Hoe wordt de kloof tussen het aantal werknemers dat aandelen van de eigen werkgever bezit en het aantal dat dat zou willen beoordeeld? Welke belemmeringen worden hier voor werknemersaandelenbezit gezien, en bent u voornemens beleid te ontwikkelen om dit te stimuleren?

Antwoord

Het kabinet beoogt met het wetsvoorstel fiscale stimulering start-ups en scale-ups dat deze bedrijven beter in staat zijn om talent aan te trekken door middel van een aantrekkelijkere behandeling van aandelenopties. Onder andere het moment van heffen en het belastingtarief kwamen in onderzoeken naar voren als knelpunten. Daarom worden met het wetsvoorstel hier stappen op gezet. Een van de effecten zou moeten zijn dat er in de toekomst meer medewerkers aandelenopties ontvangen. Dit is vanzelfsprekend mede afhankelijk van of bedrijven aandelenopties ook aan hun medewerkers gaan aanbieden en medewerkers er ook om vragen in bijvoorbeeld arbeidsvoorwaardengesprekken.

41
Heeft u onderzocht of de aanwezigheid van durfkapitaal investeringen als zelfstandig wettelijk criterium kan dienen voor de kwalificatie als startup of scale-up? Zo ja, wat waren de uitkomsten van deze analyse?

Antwoord
Dit voorstel kwam naar voren in de internetconsultatie en in gesprekken met de sector. Het kabinet is van oordeel dat een ontvangen durfkapitaalinvestering meeweegt bij het oordeel of sprake is van een schaalbaar en herhaalbaar bedrijfsmodel. Bij een durfkapitaal investering wordt niet op innovatie getoetst op de manier zoals dat door RVO zal worden gedaan. Het is ook om die reden belangrijk dat de RVO, naast een toets op schaalbaarheid en herhaalbaarheid, de toets verricht of sprake is van een innovatief karakter van de onderneming.

42
Wat is de ratio achter de uitsluiting van beursgenoteerde ondernemingen en van ondernemingen met een beursgenoteerde aandeelhouder op grond van art. 10ba, eerste lid, onderdelen b en c? Welke beleidsdoelstelling wordt met deze uitsluiting nagestreefd? Heeft u een opt-in mogelijkheid overwogen voor ondernemingen die materieel wel aan de kenmerken van een startup of scale-up voldoen?

Antwoord
Wanneer sprake is van een beursnotering geldt dat de aandelen in de onderneming via de beurs verhandelbaar zijn. Dit houdt in dat er bij beursnotering in de regel geen beperkingen zullen zijn in de liquiditeit van het aandeel en dat er geen waarderingsvraagstuk is ten aanzien van de waarde van de aandelen. Ook geldt in veel gevallen dat het risico op waardevermindering van de waarde van het aandeel geringer is bij een beursgenoteerde onderneming in vergelijking met een startups of scale-up. In de startup en scale-up fase van de onderneming, voor eventuele beursnotering, geldt wel een mogelijke beperking in liquiditeit en is de waarde van het aandeel alleen te bepalen op basis van een waardering van de onderneming. De fiscale regeling neemt het liquiditeitsknelpunt en de complexiteit rondom waardering zo goed mogelijk weg door aan te sluiten bij het moment van verkoop. Ook bij ondernemingen die een beursgenoteerde aandeelhouder hebben is het liquiditeitsknelpunt en het vraagstuk rondom de waardering te voorkomen. Om bovengenoemde

verschillen is een opt-in regeling voor beursgenoteerde ondernemingen niet overwogen.

43
Waarom is gekozen voor een criterium gebaseerd op gerealiseerde snelle groei in plaats van groeipotentieel en schaalbaar in plaats van potentieel schaalbaar, terwijl jonge innovatieve ondernemingen zich vaak nog in een pre-groeifase bevinden?

Antwoord
De definitie voor startups en scale-ups in het wetsvoorstel luidt: 'een onderneming die gericht is op snelle groei door middel van een schaalbaar en herhaalbaar bedrijfsmodel dat zijn oorsprong vindt in innovatie'. Deze hoeft dus niet reeds gerealiseerd te zijn. Het gaat inderdaad om groeipotentieel.

44
Welke maatregelen en budgetten zet u in 2027 in om Nederlandse waardeketens van grondstoffen te versterken en de afhankelijkheid te verminderen en wat is het effect hiervan?

Antwoord
Via de Nationale Grondstoffenstrategie (NGS) zet het kabinet in op versnelling van een hogere leveringszekerheid van kritieke grondstoffen en gerelateerde halffabricaten en componenten. Het kabinet zet binnen de NGS in op scherpere focus en nadruk op uitvoering. Dit doet het kabinet via een nationale grondstoffenlijst en door te concentreren op de waardeketens van permanente magneten, batterijen en de defensie-industrie. Ook zet het kabinet in op het aanjagen en faciliteren van strategische projecten, en betere randvoorwaarden voor circulariteit. Op de begroting van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat is voor 2027 een budget van € 9,89 mln. voorzien voor leveringszekerheid van kritieke grondstoffen. De door het kabinet voorziene maatregelen staan verder uiteengezet in de *kabinetsinzet Nationale Grondstoffenstrategie*, zoals deze op 7 juli 2026 aan uw Kamer is toegezonden.[26]

45
Kunt u voor de afgelopen tien jaar per jaar inzichtelijk maken hoe de economische groei, de publieke en private R&D-uitgaven als percentage van het bbp en de arbeidsproductiviteit zich hebben ontwikkeld?

Antwoord
De onderstaande tabel geeft een overzicht van de economische groei en de productiviteitsgroei van de afgelopen 10 jaar.

Jaar	**Economische groei**	**Productiviteitsgroei**

[26] Tweede Kamer 2025-2026, 32 852 Nr. 426

2025	1,8	2,4
2024	1,1	-0,3
2023	-0,6	-1,9
2022	5	1,1
2021	6,3	1,6
2020	-3,9	0,4
2019	2.3	-0,3
2018	2,3	-0,4
2017	2,8	0,5
2016	2,4	0

Data: CBS[27]

Cijfers over de R&D-intensiteit zijn bij het CBS beschikbaar tot en met 2024. De onderstaande tabel biedt een overzicht van de R&D-intensiteit van 2014 tot en met 2024, uitgesplitst naar uitgaven in de sectoren hoger onderwijs, instellingen en bedrijven. Instellingen zijn hier (semi-)publieke kennisinstellingen of private non-profit organisaties. Grofweg kunnen de uitgaven van bedrijven gezien worden als de private uitgaven en de andere twee categorieën als de publieke uitgaven, al bevat de sector Instellingen ook een deel private R&D-uitgaven.

R&D-intensiteit in Nederland – R&D-uitgaven in procenten van het bbp, totaal en uitgesplitst naar aandeel per sector 2014 tot en met 2024.

Jaar	Totaal	Hoger onderwijs	Instellingen	Bedrijven
2014	2,15	0,63	0,13	1,39
2015	2,12	0,63	0,13	1,36
2016	2,12	0,60	0,13	1,39
2017	2,14	0,60	0,12	1,42
2018	2,10	0,58	0,12	1,40
2019	2,14	0,59	0,12	1,43
2020	2,27	0,63	0,13	1,51
2021	2,22	0,63	0,12	1,46
2022	2,18	0,58	0,10	1,49
2023	2,30	0,60	0,11	1,59
2024	2,36	0,57	0,11	1,67

Data: CBS[28]

[27] https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2026/17/arbeidsproductiviteit-nederlandse-economie-2-4-procent-hoger-in-2025

[28] Research en development; kerncijfers per sector van uitvoering | CBS.

Welke doelstelling hanteert u voor de jaarlijkse groei van de arbeidsproductiviteit in 2027 en de daaropvolgende jaren en wat is daarbij de uitgangswaarde?

Antwoord
Het kabinet kiest expliciet voor economische groei en stuurt daarom op een doelstelling van 1,5% structurele economische groei. De bbp-groei is uit te splitsen in de groei van de arbeidsproductiviteit (het bbp per gewerkt uur) en de groei van het aantal gewerkte uren. Het kabinet stuurt op beide componenten. Met de productiviteitsagenda stuurt het kabinet op het verhogen van de arbeidsproductiviteit en het verhogen van de gewerkte uren met maatregelen gericht op het stimuleren van innovatie, een goed opgeleide beroepsbevolking, een functionerende arbeidsmarkt, het stimuleren van innovatie en het verhogen van de dynamiek in de economie. Het kabinet heeft geen specifieke groeidoelstelling opgenomen voor arbeidsproductiviteit.

47
Heeft u ook als doel om de brede welvaart te verhogen, naast de doelstelling van 1,5% structurele economische groei? Welke indicatoren hanteert u hiervoor?

Antwoord
Het kabinet bouwt aan een sterke economie die onze brede welvaart behoudt en vergroot, en vindt het belangrijk dat iedereen in onze samenleving nu en in de toekomst de vruchten kan plukken van die welvaart. Voldoende economische groei is een voorwaarde om onze voorzieningen zoals de sociale zekerheid en scholen te kunnen blijven bekostigen. Zo kunnen we onze welvaart ook voor toekomstige generaties behouden. Het kabinetsbeleid richt zich echter nadrukkelijk niet alleen op bbp-groei, maar op welvaart in de breedste zin van het woord; denk aan thema’s zoals natuur, veiligheid en gezondheid. Het algehele beeld van de indicatoren uit de Monitor Brede Welvaart en SDG’s, die het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) jaarlijks maakt, toont een overzicht van de stand van zaken van de verschillende aspecten waaruit onze brede welvaart bestaat. Daarnaast bieden de planbureaus jaarlijks een reflectie op de gevolgen van het kabinetsbeleid voor de verschillende thema’s en dimensies van brede welvaart.

48
Hoe verhoudt de beschikbare middelen voor de Nationale Investeringsinstelling zich tot de verwachte financieringsbehoefte van de bedrijven en projecten in de vier focusgebieden?

Antwoord
De exacte financieringsbehoefte in de 4 focusgebieden is op dit moment niet scherp genoeg in beeld. Momenteel wordt dit nader geconcretiseerd. Daarnaast zal de behoefte verschillen afhankelijk van hoe de economische omstandigheden zich ontwikkelen en verschillende randvoorwaarden in de economie.

Dhr. Wennink schetst in zijn rapport een grotere financieringbehoefte dan de € 3,3 mld. die nu is voorzien als initiële kapitaalstorting voor de NII. Tegelijkertijd schetst hij ook dat wanneer de economische randvoorwaarden op orde komen (regeldruk, arbeidsmarkt, energie, stikstof) dit zorgt voor meer private investeringen en dat de becijferde kapitaalbehoefte dan grotendeels privaat kan worden ingevuld. Een combinatie van publiek kapitaal en publiek (randvoorwaardelijk) beleid zal dus nodig zijn.
Het kabinet heeft in de kamerbrief 'startschot van de NII' aangegeven dat als er een aanvullende kapitaalvraag is voor de NII en er voldoende kansrijke investeringsproposties zijn, zij de afweging voor extra kapitaal op dat moment zal maken.

49
Welke financieringsknelpunten voor startups en scale-ups zijn bij u bekend, hoe groot is de geschatte financieringskloof en welke concrete maatregelen neemt u om institutioneel kapitaal te mobiliseren?

Antwoord
In de Kamerbrief die ik afgelopen juni naar uw Kamer heb gestuurd over de ontwikkelingen op de durfkapitaalmarkt en de versterking van bedrijfsfinanciering, ben ik uitgebreid ingegaan op de financieringsknelpunten voor start- en scale-ups en de maatregelen om de toegang tot risicodragend kapitaal te verbeteren[29].

Een belangrijk knelpunt is dat Nederlandse start- en scale-ups niet altijd op het juiste moment over voldoende risicodragend kapitaal kunnen beschikken. Dit speelt met name in de vroege fase en bij grootschalige opschaling. Ook de beperkte omvang van Nederlandse en Europese fondsen, de zwakke exitmarkt en de beperkte omzetting van kennis naar nieuwe bedrijven spelen hierbij een rol.

De exacte omvang van de financieringskloof is moeilijk vast te stellen, omdat er geen volledige gegevens beschikbaar zijn over zowel de financieringsvraag als het daadwerkelijke tekort bij start- en scale-ups. PwC heeft in een eerder onderzoek de onbediende financieringsvraag voor onder meer deze doelgroep geraamd op €8-10 miljard per jaar[30]. Dit betreft echter een globale raming; nadrukkelijk geen exacte meting van de huidige kloof.

Op 25 september is het startschot gegeven voor de Nationale Investeringsinstelling (NII). Via de NII, met Invest-NL en Invest International als voornaamste bouwstenen, wil het kabinet meer privaat en institutioneel kapitaal mobiliseren voor investeringen in onder meer start- en scale-ups. Hiervoor wordt, in aanvulling op het huidige kernkapitaal van Invest-NL en Invest International, zo'n €3,3 miljard aan publiek (kern)kapitaal beschikbaar gesteld.

---

[29] Tweede Kamer 2025-2026, 32 637 nr. 763
[30] Tweede Kamer 2023-2024, 32 637 nr. 642

Ook worden in de tussentijd al verschillende maatregelen genomen om de toegang tot risicodragend kapitaal te verbeteren. Zo werkt Invest-NL aan het Dutch Impact Growth Fund (DIGF), gericht op het mobiliseren van onder meer pensioenkapitaal, en is aanvullend kapitaal beschikbaar gesteld voor het vervolg van het European Tech Champions Initiative (ETCI 2.0). Voor startups in de vroege fase zijn onder meer de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) en de Vroegefasefinanciering (VFF) van belang.

50
Welke middelen zijn in 2027 beschikbaar voor de uitvoering van de Nationale Technologiestrategie en de actieagenda's voor sleuteltechnologieën?

Antwoord
De NTS actieagenda's passen naadloos in de positionering van sleuteltechnologieën binnen het Missiegedreven Innovatiebeleid (MIB), zowel op zichzelf staand om technologische nicheposities te ontwikkelen als doorsnijdend met maatschappelijke thema's. Veel instrumentarium richt zich op het MIB en daarmee dus ook op de NTS en de actieagenda's, zonder daar specifiek op gericht te zijn.

Vanuit EZK dragen de Mkb-innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT) en de PPS-I gericht bij aan de uitvoering van het MIB en dus de NTS en de actieagenda's. Daarnaast is via de TTT dit jaar in totaal € 50 mln beschikbaar gesteld aan 5 consortia die daarmee in 5 of 6-jarige programma's inzetten op valorisatie van kennis op de 10 prioritaire sleuteltechnologieën. De openstelling van de nieuwe NGF-ronde met € 375 mln wordt gericht op de gerichte programma's en sluit daarmee ook aan op de NTS. Tot slot dragen ook veel andere instrumenten gericht op financiering bij aan de NTS, in het bijzonder het Deeptech Fund. Hetzelfde geldt voor innovatie-instrumentarium van andere ministeries.

De inzet van KIC partners als NWO en de TO2's op de thematisch missies binnen het missiegedreven innovatiebeleid dragen ook bij aan de ontwikkeling van NTS-technologieën. Zo is bijvoorbeeld vanuit TNO in 2026 binnen het kader van het KIC 68,8 mln direct ingezet voor toegepast onderzoek gericht op de KIA Sleuteltechnologieën.

51
Welke concrete resultaten worden in 2027 verwacht van het strategisch industriebeleid en de Taskforce Toekomstige Welvaart en Vestigingsklimaat, en welke budgetten zijn hiervoor beschikbaar?

Antwoord

Onder de Taskforce worden op dit moment voor de zes markten van het 'Industriebeleid met Focus' programma's ontwikkeld. De updates over de voortgang van deze programma's worden in Q1 met uw Kamer gedeeld.

Per programma zullen ook concrete doelen en knelpunten worden gedefinieerd. Het gaat hierbij om lange termijn doelen per markt, zowel Nationaal, Europees als internationaal. Denk daarbij ook aan knelpunten op het vlak van regelgeving, ruimte, energie en talent. Om investeringen in die markten uit te lokken worden per programma interventies opgezet. Concrete resultaten in 2027 worden dan ook verwacht in het opzetten en uitvoeren van interventies die bijdragen aan de bredere doelen voor die markt. Er zijn ook al eerste voorbeelden. Zo investeren we 102,5 miljoen euro in het Nederlandse medtech ecosysteem, die door het bedrijfsleven worden verdubbeld. Daarnaast is er 100 miljoen euro beschikbaar gesteld voor regionale innovatiev-clusters, academische spinoffs en EU-cofinanciering (zie het antwoord bij vraag 20 voor een uitsplitsing van de initiatieven die hiermee worden gefinancierd). Ook is hieruit 18 miljoen voor onderzoek naar Arctische zeekabels gereserveerd, alsmede 120 miljoen voor de IPCEI AI.

In 2027 begint het kabinet met een pilotprogramma van NADI, voordat dat agentschap in 2028 echt van start gaat. Daarnaast zal de Taskforce de eerder met de Kamer gedeelde Talentstrategie uitvoeren.

Voor de Taskforce is geen centraal budget beschikbaar, maar wordt gebruik gemaakt van de reeds beschikbare budgetten per opdracht. Het Industriebeleid met Focus heeft geen eigen budget. Wel wordt er gebruik gemaakt van de nieuwe openstelling van het NGF (375 mln euro) en wordt er gekeken naar de kansen die het bestaande instrumentarium, NADI (500 mln euro), InvestNL/de toekomstige NII (extra impuls van 3,3 mld euro), regionale partijen bieden voor de uitvoering van het industriebeleid. Daarbij is de inzet om met deze instrumenten en partijen een hefboom te creëren en zoveel mogelijk private investeringen te mobiliseren.

In 2027 verwachten we middelen toe te kennen aan een aantal concrete projecten via de IPCEI Advanced Semiconductor Technology. Ook verwachten we dat de nieuwe ronde voor het NGF van 375 miljoen leidt tot kapitalisering van een aantal concrete projecten, die bijvoorbeeld uit het Rapport Wennink of de NTS actieagenda’s zouden kunnen komen.

52
U werkt aan uitbreiding van het instrumentarium van de ACM met een inroepbevoegdheid voor fusies onder de omzetdrempels; zijn de verwachte uitvoeringskosten daarvan geraamd, en zijn die in deze begroting verwerkt? Zo nee, op welke wijze worden deze uitgaven gedekt?

Antwoord
Nee, deze kosten zijn niet geraamd en derhalve ook niet in de begroting verwerkt. Het Kamerlid Bushoff (Pro) heeft dit zo goed als mogelijk in beeld gebracht. Echter, dit bleek lastig omdat de fusies en overnames per casus variëren en er geen gemiddelde qua kosten aan gehangen kan

worden. Hierbij speelt mee dat volgens de ACM per saldo de toezichtskosten van de ACM nauwelijks zullen veranderen en dat de ACM deze bevoegdheid budgetneutraal kan uitoefenen, mits deze bevoegdheid wordt gecombineerd met een verhoging van de omzetdrempels voor verplichte meldingen. Omdat er na de behandeling van het initiatiefwetsvoorstel een amendement is aangenomen waarin de omzetdrempels voor de verplichte melding van fusies en overnames zijn verhoogd en de ACM heeft aangegeven dat zij deze bevoegdheid in dat geval dus budgetneutraal kan uitvoeren, zijn hiervoor derhalve geen uitvoeringskosten in de begroting opgenomen.

Naast de verhoging van de reguliere omzetdrempels voor verplichte meldingen, bevat het initiatiefwetsvoorstel ook een omzetdrempel voor de inzet van de inroepbevoegdheid (ook wel asymmetrische omzetdrempel). Dit draagt bij aan een gerichtere inzet van de ACM, zonder dat aanvullende capaciteit nodig is. Dit initiatiefwetsvoorstel, dat ik namens het kabinet heb gesteund, is inmiddels aangenomen in de Tweede Kamer.

53
Kunt u toelichten waarom in de begroting wordt gesproken over de ambitie om 500 regels te schrappen of te vereenvoudigen, zonder daarbij expliciet te vermelden dat deze doelstelling jaarlijks geldt? Kunt u bevestigen dat de doelstelling 500 regels per jaar betreft?

Antwoord
Het gaat inderdaad om een jaarlijkse doelstelling om 500 regels te schrapen of te vereenvoudigen. De helft daarvan heeft betrekking op burgers en professionals en de andere helft heeft betrekking op bedrijven.

54
Kunt u toelichten waarom de coördinatie van het verminderen van regeldruk in de begroting bij de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is belegd en hoe dit zich verhoudt tot de verantwoordelijkheidsverdeling zoals opgenomen in het coalitieakkoord? Welke verantwoordelijkheid heeft de minister van Economische Zaken en Klimaat nog voor het verminderen van regeldruk voor ondernemers?

Antwoord
De staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft slagvaardige overheid en verminderen regeldruk (de 500 minder regels en taakstelling) in zijn portefeuille. De minister van EZK de aanpak regeldruk voor bedrijven en ATR. De Minister van Economische Zaken en Klimaat zet zich in voor de bedrijvenkant: knelpuntenanalyses (indicatorbedrijven, signalen van bedrijven, ATR), het contact met het bedrijfsleven en de verantwoording over regeldruk voor ondernemers. Elke vakminister blijft verantwoordelijk voor het schrappen of vereenvoudigen van de eigen regels.

55

Welke risicovolle strategische afhankelijkheden van Nederland en de Europese Unie zijn op dit moment door het kabinet geïdentificeerd? Kunt u daarbij per sector aangeven van welke landen Nederland in belangrijke mate afhankelijk is, hoe groot deze afhankelijkheden zijn en welke concrete maatregelen worden getroffen om de daarmee samenhangende risico's te verminderen?

Antwoord
Het identificeren van risicovolle strategische afhankelijkheden en het vervolgens zetten van stappen om deze afhankelijkheden te mitigeren ziet het kabinet als een belangrijke en prioritaire opgave. Vanwege strategische en nationale veiligheidsoverwegingen die hierbij spelen, acht het kabinet het van belang zorgvuldig en vertrouwelijk om te gaan met het delen van informatie over de kwetsbaarheden van de Nederlandse en Europese economie. Het kabinet heeft de Kamer tot nu toe op vertrouwelijke wijze geïnformeerd over de risicovolle strategische afhankelijkheden die zijn geïdentificeerd. In de Kamerbrief Voortgang kabinetsaanpak economische veiligheid heeft het kabinet uw Kamer een technische briefing aangeboden over de laatste inzichten en over de vervolgstappen die het kabinet op dit dossier zet.[31]

56
Overweegt u om het Europese voorkeursprincipe ook toe te passen in andere sectoren dan de technologiesector? Welke overwegingen spelen hierbij een rol?

Antwoord
Het kabinet benadert een Europees voorkeursprincipe met terughoudendheid. Het voorkeursprincipe kan worden ingezet om de weerbaarheid van de Unie te versterken en, wanneer minder ingrijpende maatregelen of inzet van bestaande handelsinstrumenten ontoereikend zijn, om strategische markten te stimuleren die essentieel zijn voor de lange termijn weerbaarheid van de Unie, waarbij per sector, waardeketen of industrie zorgvuldig de baten afgewogen moeten worden tegen de kosten, in brede zin. In de Industrial Accelerator Act (IAA) worden bepalingen voorgesteld met een voorkeursprincipe. Hier pleit Nederland voor een ‘*made with Europe’* benadering. Gelijkgestemde handelspartners moeten toegang tot onze markt behouden. Het kabinet ziet in dat geval toegevoegde waarde voor duidelijk afgebakende toepassing van het EU-voorkeursprincipe bij specifieke onderdelen van risicovolle strategische afhankelijkheden in waardeketens). Dit gaat niet alleen over technologieën, maar bijvoorbeeld ook over groen staal. Nederland is daarentegen kritisch op sommige voorkeursbepalingen in de IAA, zoals door de Commissie voorgesteld. Een voorbeeld hiervan zijn de voorkeursbepalingen die door de Commissie zijn voorgesteld voor warmtepompen.

57

---

31 [1] Kamerstuk 30 821-302.

Welke instrumenten staan de regering momenteel ter beschikking om te voorkomen dat ondernemingen met een strategisch belang voor de Nederlandse economie onder invloed komen te staan van buitenlandse partijen wanneer dit risico's voor de economische veiligheid met zich meebrengt?

Antwoord
Het kabinet heeft een aantal instrumenten tot haar beschikking om economische veiligheidsrisico’s bij bedrijven te ondervangen. Via het stelsel van investeringstoetsing, waaronder de Wet veiligheidstoets investeringen, fusies en overnames, kan het kabinet voorgenomen transacties in Nederlandse bedrijven toetsen op risico’s voor de economische veiligheid en waar nodig daar voorwaarden aan stellen of deze volledig verbieden. Via de Beschermingsvoorziening Economische Veiligheid kan het kabinet in een uiterst geval een belang nemen in een onderneming, wanneer dit noodzakelijk is voor het waarborgen van de economische veiligheid.

Het exportcontrolebeleid is erop gericht te voorkomen dat strategische goederen en technologie bijdragen aan nationale veiligheidsrisico’s. Hiervoor zijn onder meer vergunningstelsels, goederenlijsten, sancties en douanetoezicht beschikbaar. De Wet weerbaarheid kritieke entiteiten en de Cyberbeveiligingswet verplichten aangewezen bedrijven tot risicoanalyses en passende beveiligingsmaatregelen. Daarnaast zet het kabinet zich om bewustwording rond dit thema bij ondernemers te creëren middels met praktische tools en ondersteuning zoals het Ondernemersloket Economische Veiligheid.

58
Wat zijn de budgettaire gevolgen van de voorgestelde aanpassing (uitzondering bij exit of beursgang, uitzondering bij emigratie, aanpassing van artikel 10b, negende lid, schrappen van de voorwaarden van lucratief belang en aanmerkelijk belang)?

Antwoord
De raming voor de fiscale regeling wordt door het Ministerie van Financiën gemaakt. Op dit moment is er geen antwoord op de gestelde vraag over de budgettaire gevolgen beschikbaar. Dit zou nader beoordeeld moeten worden en vraagt meer tijd.

59
Kunt u voor de afgelopen vijf jaar inzichtelijk maken hoeveel Europese middelen Nederlandse partijen hebben verkregen uit Europese programma's gericht op onderzoek, innovatie en concurrentievermogen, uitgesplitst naar de belangrijkste programma's, en hoeveel nationale cofinanciering daar tegenover stond?

Antwoord
Ten aanzien van Horizon Europe kan ik u het volgende antwoorden. Nederlandse organisaties nemen zeer succesvol deel aan Horizon Europe.

Sinds de start in 2021 heeft de Europese Commissie in totaal reeds € 70,8 miljard toegekend, waarvan € 6 miljard (peildatum augustus 2026) aan Nederlandse deelnemers (retourpercentage 8,5%).[32] In de top 10 van landen die het meeste budget ontvangen uit Horizon Europe neemt Nederland de vierde plaats in. Alleen Duitsland, Frankrijk en Spanje ontvingen meer. Van het aan Nederlandse deelnemers toegekende budget kwam € 1,85 mld. uit pijler 1, gericht op excellente wetenschap (met onder andere de European Research Council). Daarnaast is € 2,94 mld. toegekend uit pijler 2, gericht op Maatschappelijke uitdagingen en EU Industrieel Concurrentievermogen, via samenwerkende O&I consortia. Via pijler 3, gericht op innovatie, is € 1,12 mld. toegekend aan Nederlandse deelnemers (o.a. via de Europese Innovatieraad).

Horizon Europe zet onder meer via Pijler 2 in op publiek-publieke en publiek-private samenwerking via Europese partnerschappen. Nederland draagt aan bijna alle partnerschappen onder Horizon Europe waar nationale cofinanciering wordt gevraagd bij. Nederland had volgens de tweejaarlijkse monitor van de Europese Commissie in 2024 in totaal € 637 mln. gecommitteerd aan de Horizon Europe partnerschappen. Deze bijdrage financiert de deelname van Nederlandse partijen en is afkomstig van diverse ministeries en financieringsorganisaties, zoals NWO.[33]

60
Wat is de stand van zaken van de voorbereiding van Nederlandse deelname aan de IPCEI-trajecten voor biochemie en biomaterialen?

Antwoord
Voor uw vraag over de stand van zaken van de voorbereiding van de Nederlandse deelname aan de IPCEI voor biochemie en biomaterialen verwijs ik graag naar vraag 12.

61
Voor welke IPCEI-trajecten komen nieuwe middelen beschikbaar en voor welke jaren?

Antwoord
Alleen voor Nederlandse deelname aan de IPCEI-AI (Important Project of Common European Interest Artificial Intelligence) worden in de begroting van EZK voor 2027 nieuwe middelen beschikbaar gesteld. Zie het antwoord op vraag 20 voor het beschikbaar gestelde budget.

62
Bent u betrokken geweest bij het in de begroting opnemen van de nieuwe taakstelling op het ambtelijke apparaat? Zo ja, kunnen de ambtelijke adviezen hierover met de Kamer worden gedeeld?

---

[32] Gebaseerd op de resultatenanalyse van RVO met peildatum augustus 2026.
[33] BIENNIAL MONITORING REPORT 2024 ON PARTNERSHIPS IN HORIZON EUROPE, April 2024

Antwoord
Als onderdeel van het kabinet ben ik betrokken geweest bij het besluit om deze taakstelling in te boeken. Openbaarmaking van stukken over de rijksbrede budgettaire besluitvorming is aan de minister van Financiën.

63
Waar wordt er precies gesneden als gevolg van de efficiencytaakstelling?

Antwoord
Er zijn diverse (efficiency)taakstellingen aan EZK opgelegd. Zowel het kerndepartement als de taakorganisaties zitten in de grondslag van de extra taakstellingen van het huidige kabinet en worden dus geraakt. We kijken allereerst maximaal naar mogelijkheden om het werk efficiënter uit te voeren. We starten echter niet op 0. Er was immers al een taakstelling door kabinet Schoof opgelegd. Daarbij zijn de kerndepartementen meegenomen in de grondslag en een klein deel van de uitvoering ook. Door de stapeling van taakstellingen is het zowel voor het kerndepartement als de uitvoering niet mogelijk deze alleen in te vullen door het doorvoeren van efficiencymaatregelen. Dat betekent dat er inhoudelijke keuzes moeten worden gemaakt over het aanpassen, uitstellen, verminderen of schrappen van taken en werkzaamheden. Het betekent ook dat we, zonder aanvullende dekking, geen mogelijkheden meer hebben om nieuwe taken op te pakken. Dit soort keuzes kunnen niet gemaakt worden zonder politieke weging. Daarbij worden ook eventuele gevolgen voor burgers en bedrijven gewogen. In het voorjaar verwacht ik een beter beeld te hebben van de gevolgen van deze taakstellingen en zal ik u hier verder over informeren.

64
Raakt deze taakstelling ook de uitvoering? Zo ja, op welke wijze?

Antwoord
Zie antwoord op de vraag 63.

65
Welke mogelijke risico’s voor de uitvoering en dienstverlening worden voorzien als de opstapelende taakstellingen worden doorgevoerd?

Antwoord
Zie antwoord op de vraag 63.

66
Zijn er taken die de minister van Economische Zaken en Klimaat als gevolg van de efficiencytaakstelling laat vallen?

Antwoord
Zie antwoord op de vraag 63.

67
Hoe wilt u de 100 miljoen euro voor campussen in 2027 besteden?

Antwoord
Zie hiervoor de beantwoording van vraag 20.

68
Kan de regering toelichten hoe de negatieve mutatie op Fund to Fund zich verhoudt tot de afzonderlijk opgenomen taakstelling CA22 Toekomstfonds, aangezien beide mutaties volgens de toelichting betrekking hebben op maatregel 22 uit het Coalitieakkoord?

Antwoord
Zie antwoord vraag 69.

69
Waarom is naast de invulling via CA22 ook een negatieve mutatie op Fund to Fund opgenomen? Kan worden uitgesloten dat hiermee sprake is van een aanvullende ombuiging op het Toekomstfonds boven op de taakstelling uit CA22?

Antwoord
De taakstelling uit het Coalitieakkoord is volgens de budgettaire tabel van het Coalitieakkoord verwerkt. De mutatie op het instrument Fund to Fund is geen aanvullende ombuiging op het Toekomstfonds maar een technische verwerking van deze taakstelling binnen de meerjarenperiode. Onderdeel van de flexibele ruimte die is ingezet zijn de middelen op het Fund to Fund instrument. Deze middelen waren incidenteel vrijgevallen naar aanleiding van een actualisatie van de ontvangstenraming en daarna volledig ingezet om de taakstelling binnen de meerjarenperiode op te vangen.

Door de korting binnen de meerjarenperiode te verdelen over deze ruimte is het mogelijk om de afloop op de structurele budgetten binnen het Toekomstfonds op zo'n manier te laten verlopen dat de uitvoering van de structurele regelingen op het Toekomstfonds stabiel kan worden blijven uitgevoerd voor de komende jaren zonder grote pieken of dalen in specifieke begrotingsjaren. Hierdoor krijgen bedrijven en organisaties die gebruik maken van deze regelingen niet te maken met jaar op jaar grote wijzigingen in beschikbare budgetten en kunnen zij anticiperen op stabiel beleid vanuit EZK.

70
Is al bekend op welke subsidieregelingen de CA63-subsidietaakstelling wordt ingevuld? Zo ja, kunt u per subsidieregeling aangeven welk bedrag wordt gekort? Zo nee, wanneer wordt hierover besloten?

Antwoord
Bij Voorjaarsnota is de subsidietaakstelling ingevuld. Als onderdeel van de integrale weging over de budgettaire problematiek binnen de EZK-begroting, waaronder de invulling van de subsidietaakstelling, is gekort

op de aan EZK uitgekeerde loon- en prijsbijstelling en is de subsidieregeling NWO-TTW Perspectief stopgezet.

71
Kunt u voor de taakstellingen CA61 en CA62 inzichtelijk maken tot welke beoogde vermindering van het aantal personele capaciteit (fte) deze bij EZK leiden, uitgesplitst per jaar, en met welke concrete maatregelen deze fte-reductie wordt gerealiseerd?

Antwoord
Zie antwoord op de vraag 63.

72
Kunt u enkele voorbeelden geven van succesvolle publiek-private consortia die de afgelopen jaren vanuit het NWO-domein Toegepaste en Technische Wetenschappen (TTW) Perspectief zijn ondersteund? Kunt u daarnaast aangeven of de volledige ombuiging op NWO-TTW gevolgen heeft voor reeds toegekende en lopende subsidies en consortia, en zo ja, welke?

Antwoord
De NWO Perspectief projecten SMART Organ-on-Chip en Additive Manufacturing for Extra Large Metal Components (AiM2XL) zijn voorbeelden van succesvolle consortia, waar bruikbare innovaties uit zijn voortgekomen voor het bedrijfsleven. De volledige ombuiging heeft geen gevolgen voor lopende Perspectief projecten en zal ook geen gevolgen hebben voor de projecten die in 2027 worden toegekend. NWO-TTW zal deze projecten ook blijven begeleiden. Na 2027 worden geen nieuwe projecten toegekend.

73
Kunt u een integraal overzicht geven van de middelen op de Aanvullende Post voor regionale innovatieclusters, uitgesplitst naar de verschillende maatregelen waarvoor deze middelen worden ingezet, de bedragen per maatregel en per jaar, reeds overgehevelde middelen en het resterende bedrag op de Aanvullende Post?

Antwoord
Zie hiervoor de beantwoording van vraag 20.

74
Kunt u toelichten welk deel van het budget voor PEGA (Ruimte voor economie) als subsidie en welk deel als lening wordt ingezet, en op basis van welke criteria wordt bepaald welk financieringsinstrument wordt gebruikt?

Antwoord
In totaal is er €110.321.000 beschikbaar voor de Economische Agenda Groningen en Noord-Drenthe. Welk financieringsinstrument wordt gebruikt is afhankelijk van de financieringsbehoefte van een specifiek

project/bedrijf en de staatsteunkaders. In de regel gaat de voorkeur uit naar leningen, zodat het budget in zekere mate revolverend wordt. Alleen als een project het zonder subsidie echt niet redt, maar wel wenselijk is om de doelen van de PEGA te realiseren, wordt gekozen voor subsidie.

Vooralsnog is voorzien dat € 30 mln wordt ingezet als subsidies en € 80,3mln wordt ingezet voor (converteerbare) leningen aan bedrijven. Hiervan is € 2,3 mln bestemd voor ondersteuning bij het benutten van bestaande regelingen en geldstromen, conform Nij Begun.

75
Kunt u, naast de middelen voor regionale innovatieclusters, een integraal overzicht geven van alle middelen die vanuit de Aanvullende Post naar de EZK-begroting worden overgeheveld, uitgesplitst naar maatregel, bedrag en jaar, en daarbij tevens aangeven hoeveel per maatregel reeds is overgeheveld en welk bedrag nog op de Aanvullende Post resteert?

Antwoord
Zie de beantwoording van vraag 20 voor het overzicht van de besteding van de middelen voor innovatie regionale campussen. Hieronder vindt u overzicht van alle andere middelen die nu bij Miljoenennota vanaf de Aanvullende Post naar de EZK-begroting worden overgeheveld, uitgesplitst naar maatregel, bedrag en jaar.

Overhevelingen vanaf de Aanvullende Post naar de begroting van EZK

Omschrijving (bedragen in € mln)	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	**2031**
Digitale Veiligheid	0	25,0	8,6	8,6	8,6	8,6
Nationaal Versterkingsplan Microchip-talent (EZK-begroting)	0	53,4	68,8	15,3	0	0
Ambtelijke capaciteit Wind op Zee en SDE*	0	3,7	4,1	4,1	4,1	0,5

* *Betreft KGG-beleid. De apparaatsbudgetten voor de vormgeving en uitvoering van KGG-beleid worden verantwoord op begrotingsartikel 40 van de EZK-begroting.*

In het kader van het Nationaal Versterkingsplan Microchip-talent resteert in totaal nog € 150 mln op de Aanvullende Post. Voor Wind op Zee resteert in totaal nog € 35,8 mld en voor de SDE-openstellingsrondes 2031 en 2032 resteert in totaal nog € 5,1 mld op de Aanvullende Post.

76
Kunt u toelichten hoe de voor het Nationaal Agentschap voor Disruptieve Innovatie (NADI) opgenomen middelen van cumulatief 260 miljoen euro tot en met 2031 zich verhouden tot de in het coalitieakkoord aangekondigde 500 miljoen euro? Wanneer en op welke wijze wordt het

resterende bedrag van 240 miljoen euro beschikbaar gesteld? Kunt u daarbij aangeven of de oorspronkelijke financieringsvorm van een kapitaalstorting wordt gehandhaafd, of dat inmiddels voor een andere financieringsvorm is gekozen?

Antwoord
Het kabinet heeft in totaal 500 miljoen euro vrijgemaakt voor NADI, verwerkt in een reeks die loopt van 2027 tot en met 2035. Op de begroting is het deel van deze reeks tot en met 2031 zichtbaar: cumulatief 260 miljoen euro. Het resterende bedrag van 240 miljoen euro betreft de jaren 2032 tot en met 2035 en wordt bij toekomstige begrotingen in de meerjarenramingen verwerkt.

De precieze wijze waarop de middelen richting NADI worden overgemaakt, wordt nog nader uitgewerkt, hierbij worden verschillende varianten bekeken. Uw Kamer wordt over de uitkomsten hiervan nader geïnformeerd.

77
Kunt u aangeven welk deel van de 30 miljoen euro voor stimulering academische spinoffs uiteindelijk terechtkomt bij universiteiten, technology transfer offices, regionale ontwikkelingsmaatschappijen, start-ups en scale-ups?

Antwoord
De middelen zijn bedoeld om de oprichting en doorgroei van meer succesvolle academische spin-offs mogelijk te maken en zijn nadrukkelijk niet bedoeld als generieke aanvullende financiering van universiteiten of andere partijen in het ecosysteem. De inzet richt zich op concrete activiteiten die de gehele keten van academische spin-offcreatie versterken, van bewustwording en scouting tot en met incubatie, op die plekken waar de potentie voor het creëren en laten doorgroeien van spin-offs het grootst is. Zo worden ondernemende onderzoekers en onderzoekende ondernemers beter ondersteund bij het starten en uitbouwen van een bedrijf.

Welke partijen hiervoor middelen kunnen ontvangen en hoe het beschikbare budget over de verschillende activiteiten wordt verdeeld, wordt momenteel nader uitgewerkt. Aan de financiering zullen harde, ondernemersvriendelijke randvoorwaarden worden verbonden, waaronder het toepassen en monitoren van de standaard deal terms. Voor de regeling is circa € 15,7 miljoen beschikbaar in de tweede helft van 2027 en circa € 31,5 miljoen per jaar vanaf 2028.

78
Voor het NADI is er tot en met 2031 260 miljoen euro begroot en in totaal is er 500 miljoen euro vrijgemaakt voor het NADI; hoe zal de overige 240 miljoen euro worden besteed in de jaren daarna?

Antwoord

Zie het antwoord op vraag 76.

79
Kunt u aangeven tot hoeveel aanvullende fte-reductie de versnelde taakstelling Slagvaardige Overheid in 2028 en 2029 bij het ministerie van Economische Zaken en Klimaat naar verwachting leidt, en op welke onderdelen van de organisatie deze reductie neerslaat?

Antwoord
Zie antwoord op de vraag 63.

80
Welke beleidsinstrumenten zet u in om valorisatie te bevorderen, en hoeveel middelen zijn hiervoor in 2027 beschikbaar?

Antwoord
Het stimuleren van valorisatie is een prioriteit van dit kabinet en onderdeel van de maatregelen uit het 3% R&D Actieplan. Om die reden maakt het kabinet vanaf 2027 aanvullende middelen vrij voor het stimuleren van academische spin-offcreatie. In 2027 instantie is hiervoor 15,7 miljoen euro beschikbaar. Dit bedrag loopt op tot 31,5 miljoen euro structureel vanaf 2028.

Deze stimulering academische spin-offcreatie is een aanvulling op bestaand valorisatiebeleid. Belangrijke valorisatie-instrumenten zijn onder meer de Thematische Technology Transfer regeling, de Venture Challenge en de Vroegefasefinanciering. Deze instrumenten betreffen een totaalbudget van 26,6 miljoen in 2027. Daarnaast zijn onderdelen van verschillende regelingen (PPS-I, NGF-projecten en TNO en de TO2's) ook gedeeltelijk gericht op valorisatie maar dit is niet uit te drukken in een concreet bedrag. Daarmee komt het totale bedrag dat in 2027 beschikbaar is voor valorisatie uit op tenminste 42 miljoen euro.

81
Welke reductietargets gelden per ministerie en wanneer worden deze aan de Kamer gemeld?

Antwoord
Zie antwoord op de vraag 63.

82
Worden ook nieuwe regels en nieuwe administratieve verplichtingen meegeteld, zodat inzicht ontstaat in de netto-ontwikkeling van de regeldruk? Zo nee, waarom kiest u uitsluitend voor een bruto doelstelling?

Antwoord
De voortgang van de 500 regel-aanpak wordt weergegeven op de regelteller op de Regeldrukmonitor voor bedrijven, zodat inzichtelijk is waar al effect gemerkt kan worden. Hierop wordt ook de

regeldrukkostenontwikkeling bijgehouden. Het uiteindelijke doel van deze aanpak is namelijk, naast merkbare impact, dat de regeldrukkosten van nationale wet- en regelgeving omlaaggaan. Dat is één van de speerpunten van dit kabinet. In de Kamerbrief over de ontwikkelingen richting een slagvaardige overheid gaat de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in op hoe de monitoring voor deze aanpak wordt ingericht.

83
Kunt u toelichten waarom het budget voor de subsidieregeling Cybersecurity daalt van 6,967 miljoen euro in 2025 naar 1,345 miljoen euro in 2026 en 1,250 miljoen euro in 2027? Welke activiteiten en subsidieregelingen worden hierdoor beëindigd of afgeschaald en worden deze activiteiten elders voortgezet of gefinancierd?

Antwoord
Dit betreft het instrument waar middelen voor subsidieopenstellingen op het gebied van cybersecurity staan. De omvang van de middelen op dit instrument kan per jaar verschillen omdat de middelen incidenteel naar dit instrument worden overgeheveld wanneer het exacte bedrag en moment van openstelling bekend is. Om die reden is het niet mogelijk om alle toekomstige openstellingen al financieel op dit instrument te verwerken. Voor cybersecurity zijn daarnaast middelen op het instrument “opdrachten” geraamd. Afhankelijk van de aard van de voorgenomen inzet – subsidie of opdracht – kunnen middelen gedurende het begrotingsproces tussen deze instrumenten worden overgeheveld. Hierdoor geeft de huidige meerjarige stand van cyber security (subsidie) geen volledig beeld van de middelen die in latere jaren beschikbaar zijn en is de daling niet het gevolg van het beëindigen of afschalen van subsidieregelingen.

De bedragen die nu te zien zijn, betreffen o.a. middelen voor de subsidieregeling Mijn Cyberweerbare Zaak, CIF-NL (Cybersecurity Innovation Fund) en de SBIR (Small Business Innovation Research). Ook de subsidie aan ECP in het jaar 2025 valt hieronder. Over de voortzetting van de subsidie aan ECP wordt de Kamer, conform de eerdere toezegging in de brief van 8 juli jl., nader geïnformeerd met een Kamerbrief welke op moment van de beantwoording van deze vragen in afrondende fase is en voor de Begrotingsbehandeling EZK in uw Kamer ligt.

84
Welke maatregelen uit het 3%-R&D-actieplan zijn in deze begroting financieel verwerkt, en om welke bedragen gaat het?

Antwoord
Diverse beleidsopties uit het 3%-R&D-actieplan dat in 2025 naar de Tweede Kamer is verzonden, zijn met het coalitieakkoord Aan de slag aangekondigd. De onderstaande tabel biedt een overzicht van de oorspronkelijke beleidsopties uit het actieplan en de middelen die daar nu voor zijn vrijgemaakt.

Beleidsoptie 3%-R&D-actieplan	Bijbehorende middelen EZK-begroting
Verkennen ARPA-organisatie: Nationaal Agentschap voor Disruptieve Innovatie (NADI)	€ 500 miljoen in totaal, in een reeks tot en met 2035.
R&D-lanceerplatform	Geen direct gekoppelde middelen op de EZK- begroting.
Mobiliseren institutioneel kapitaal voor R&D intensieve scale-ups	Extra middelen voor Deep tech fund Invest-NL (€ 130 miljoen) en (onder het voorgaande kabinet) European Tech Champions Initiative (ETCI) 2.0 (€ 230 miljoen).
1. Vergroten experimenteerruimte voor R&D-intensieve start- en scale-ups	Nog geen direct gekoppelde middelen op de EZK- begroting. Vanaf 2032 € 30 miljoen structureel van de OCW-begroting voor regeling Faciliteiten Toegepast Onderzoek (FTO). Daarvoor worden enkele incidentele overboekingen naar EZK gedaan, € 6 miljoen in 2027, € 10 miljoen in 2028 en in 2029.
2. Beter benutten van kennis (valorisatie)	€ 31,5 miljoen structureel vanaf 2028 voor een nieuwe regeling voor academische spin-offs.
3. Beschikbaarheid van technisch talent	Geen additionele, direct gekoppelde middelen op de EZK- begroting.
4. Nationale EU-cofinancieringsvoorziening	€ 32 miljoen structureel extra vanaf 2028 voor deelname aan EU-partnerschappen en € 120 miljoen incidenteel voor de IPCEI AI.
5. Doorontwikkeling van het innovatie-instrumentarium	Bestaande budgetten via diverse innovatieregelingen.
6. Nationale investeringsinstelling	€ 3,3 miljard vrijgemaakt voor op te richten Nationale Investeringsinstelling (NII).

85
De onderzoek en ontwikkeling (R&D)-intensiteit bedraagt volgens de kengetallen 2,29% van het bbp in 2024, bij een doelstelling van 3% in 2030 (tabel 12); hoeveel bedraagt het resterende verschil in euro's, en hoe is dat verdeeld naar publieke en private investeringen?

Antwoord
De TWIN-rapportage van Rathenau Instituut over 2024-2030[2] berekent dat in 2026 in totaal € 12,7 miljard aan extra R&D-uitgaven nodig zouden zijn om de 3%-doelstelling te halen en dat de overheid in 2026 €1,2 miljard extra uit zou moeten geven om dit doel te halen. De komende jaren nemen de Rijksuitgaven aan R&D naar verwachting af, bij een verder groeiend bbp, waarmee het benodigde additionele bedrag verder

oploopt. De voortgangsbrief over het 3%-R&D-actieplan die dit najaar naar uw Kamer wordt verzonden bevat een nadere analyse van de benodigde uitgaven aan R&D de komende jaren waarin ook de additionele middelen van dit kabinet voor R&D zijn meegenomen.

86
Van welke gemeenten is de aanvraag voor de subsidie Impulsaanpak winkelgebieden wel goedgekeurd maar nog niet toegekend?

Antwoord
December 2024 konden 12 projecten worden gehonoreerd bij de 4e tranche van de Impulsaanpak Winkelgebieden met het beschikbare subsidiebudget van 22 mln euro. 13 projecten werden wel goedgekeurd en opgenomen in de ranking, maar moesten worden afgewezen vanwege tekort aan budget. De 13 afgewezen projecten vroegen om in totaal 23 mln subsidie. Van deze 13 projecten konden nog 6 projecten worden gehonoreerd door het met terugwerkende kracht verhogen van het subsidiebudget met additionele middelen: Groningen, Zwolle, Land van Cuijk en Bladel, Kampen en Roosendaal. De namen van de afgewezen gemeenten worden niet gepubliceerd. Uiteraard zijn deze gemeenten wel geïnformeerd.

87
Kunt u de bijdrage aan de Kamer van Koophandel (KvK) uitsplitsen naar de verschillende wettelijke taken, waaronder het Handelsregister, voorlichting en regiostimulering, innovatiestimulering en de ondernemerspleinen?

Antwoord
De Kamer van Koophandel (KvK) ontvangt jaarlijks een bijdrage van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) voor de uitvoering van haar wettelijke taken, zoals vastgelegd in de Wet op de Kamer van Koophandel (Wkk). Deze taken omvatten onder meer het beheer van het Handelsregister, voorlichting aan ondernemers, regiostimulering en innovatiestimulering. De jaarlijkse bijdrage wordt vastgelegd in het jaarplan en de begroting van de KvK, die worden goedgekeurd door de Minister van Economische Zaken en Klimaat.

Hieronder volgt een uitsplitsing van de middelen, zoals opgenomen in het jaarplan 2026 en de begroting 2026 van de KvK. Deze stukken zijn openbaar en te raadplegen op de website van de KvK. Het jaarplan 2027 is nog niet gepubliceerd, daardoor nog geen uitsplitsing beschikbaar.

Uitsplitsing EZK-bijdrage 2026:
Registratie: 90,1mln
Voorlichting: 34,2mln
Innovatiestimulering: 17,6mln
Regiostimulering: 3,6mln
Fysieke ondernemersplein: 1,4mln
Wettelijke bev. + compl.: 0,0mln

Totaal: 146,9mln.

88
De post "Economische ontwikkeling en technologie" op artikel 2 loopt op van 2,7 miljoen euro in 2026 naar 7,9 miljoen euro in 2027 en 20,1 miljoen euro in 2031 (tabel 14), terwijl de toelichting vermeldt uitsluitend dat de post meerdere incidentele en structurele middelen bevat; kan een uitsplitsing worden gegeven van de activiteiten en bedragen die op deze post zijn geraamd, en wat verklaart de stijging?

Antwoord
De post "Economische ontwikkeling en technologie" bevat structurele en incidentele middelen. Dit verklaart ten dele het schommelende niveau van de reeks. In eerdere jaren is dit bedrag lager omdat voor de dekking van een Techbridge en PixEurope toekenningen in 2025 middelen via een ander instrument tot uitbetaling zullen komen en daarvoor budget is verplaatst. Ook hebben verschillende taakstellingen een effect gehad op deze reeks. Deze ontwikkelingen hebben effect gehad waardoor in eerste jaren minder budget beschikbaar is dan in latere jaren Vanuit deze post worden o.a. incidentele en structurele kosten voor de oprichting van de NADI, BTW-risico's voor onderzoeksinstellingen, uitvoering van NTS, uitvoeringskosten voor de NEA en Europese programma's, en een pilotline Fotonica betaald.

89
Kunt u toelichten wat wordt verstaan onder de incidentele flexibele ruimte binnen het Toekomstfonds waarmee de taakstelling in de periode 2027–2029 wordt ingevuld, en per jaar en instrument inzichtelijk maken uit welke middelen deze ruimte bestaat?

Antwoord
De flexibele ruimte binnen het Toekomstfonds ten tijde van het invullen van de taakstelling uit het Coalitieakkoord bestond uit incidentele flexibele ruimte binnen de instrumenten Fund to Fund en Startups/mkb. De middelen op het Fund to Fund instrument waren incidenteel vrijgevallen naar aanleiding van een actualisatie van de ontvangstenraming en daarna volledig ingezet om de taakstelling binnen de meerjarenperiode op te vangen.

De middelen op het Startups/mkb instrument dienden om aflopende instrumenten op het Toekomstfonds te financieren en schommelingen in de ramingen van de ontvangsten en uitgaven van de revolverende instrumenten op het Toekomstfonds op te vangen.

In de tabel hieronder is weergegeven welke middelen zijn omgebogen als gevolg van de taakstelling op het Toekomstfonds. Deze middelen stonden niet in het juiste ritme voor de taakstelling zoals opgenomen in het Coalitieakkoord en zijn daarom middels kasschuiven in het juiste ritme

gezet voor de benodigde dekking uit de budgettaire tabel van het Coalitieakkoord.

Instrument	2026	2027	2028	2029	2030	Totaal
Fund to Fund	11.905	11.905	11.905	81.017	0	116.732
Startups/mkb	0	2.125	4.026	1.857	4.260	12.268
Totaal	11.905	14.030	15.931	82.874	4.260	129.000
Kasschuiven	-11.905	-14.030	56.069	-75.874	45.740	0
Taakstelling meerjarenperiode	0	0	72.000	7.000	50.000	129.000

90
De taakstelling leidt volgens de tabel op pagina 85 vanaf 2030 tot cumulatief 41 miljoen euro structureel minder budget voor Innovatiekrediet, Seed Capital en Vroegefasefinanciering (VFF); hoe is dat bedrag over de drie regelingen verdeeld?

Antwoord
De structurele taakstelling op het Toekomstfonds uit het Coalitieakkoord is als volgt verdeeld over het Innovatiekrediet, SEED Capital, en Vroegefasefinanciering (VFF) vanaf 2030:

Regeling	Structurele taakstelling vanaf 2030
Innovatiekrediet	-26.629
SEED Capital	-9.704
Vroegefasefinanciering	-4.667
Totaal taakstelling	**-41.000**

91
Hoe verhoudt de incidentele flexibele ruimte zich tot de budgetflexibiliteit van het Toekomstfonds, waaruit blijkt dat in 2027 96% van de middelen juridisch verplicht en 4% beleidsmatig gereserveerd is en er geen vrij te besteden middelen zijn?

Antwoord
De incidentele flexibele ruimte het uit het Toekomstfonds is bij de eerste suppletoire begroting 2026 ingezet voor de taakstelling op het Toekomstfonds uit het Coalitieakkoord. Dit betekent dat de middelen volledig zijn afgeboekt en niet meer beschikbaar zijn op de begroting van Economische Zaken en Klimaat. Deze flexibele ruimte heeft daardoor geen effect op de budgetflexibiliteit voor 2027, omdat deze middelen geen budgettair effect meer hebben in 2027 (of latere jaren).

92
Kunt u toelichten waardoor de apparaatskosten van de ACM stijgen van 115,2 miljoen euro in 2025 naar 136,9 miljoen euro in 2027? Welke

nieuwe of geïntensiveerde taken verklaren deze stijging? In hoeverre is het realistisch dat deze kosten na 2027 weer zullen dalen?

Antwoord
Zie het antwoord op vraag 94.

93
Wat is het verwachte effect van het verhogen van de omzetdrempel voor het mededingingstoezicht op de benodigde capaciteit van de ACM?

Antwoord
Zie het antwoord op vraag 52.

94
De apparaatsuitgaven van de Autoriteit Consument en Markt (ACM) dalen van 136,9 miljoen euro in 2027 naar 104,6 miljoen euro in 2031 (tabel 34); wat verklaart deze daling, en welk deel volgt uit de rijksbrede taakstellingen? Hoe verhoudt die daling zich tot het takenpakket van de ACM in dezelfde periode?

Antwoord
Vanaf 2025 zijn de budgetten van de ACM aanzienlijk gestegen in verband met additionele taken en additionele budgetten ter verbetering van de informatie- en ICT-beheer en de verdere bedrijfsvoering van de ACM. De budgetten in 2025 waren gedurende het jaar bijgesteld met - € 17,2 mln in verband met de (verwachte) realisatie, wat verklaart waarom het budget lijkt toe te nemen van 2025 naar 2027. In werkelijkheid is deze groei al in 2025 ingezet.

Een deel van deze middelen was tijdelijk van aard wat leidt tot een afname in budgetten tussen 2027 en 2031. Dit gaat om € 8,1 mln aan middelen voor taken binnen het KGG domein en € 9,9 mln aan middelen ter verbetering van het informatie- en ICT-beheer van de ACM. Verder neemt het budget in deze periode af met € 2,5 mln als gevolg van de taakstellingen. De taakstellingen slagvaardige overheid maken hier geen deel van uit in afwachting van verdere besluitvorming omtrent de invulling daarvan. Het restverschil in deze periode wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door tijdelijke taken danwel taken met periodieke financiering conform afspraken met andere departementen.

95
Kunt u per uitvoeringsorganisatie en zelfstandig bestuursorgaan (zbo) inzichtelijk maken welke nieuwe of substantieel gewijzigde taken deze in 2027 krijgt, welke aanvullende fte en financiële middelen daarvoor beschikbaar zijn en welke uitvoeringsrisico’s daarbij zijn geïdentificeerd?

Antwoord
Het is van groot belang dat uw Kamer geïnformeerd wordt over nieuwe of substantieel gewijzigde taken en de consequenties hiervan. Deze vinden zowel per begrotingsmoment als gedurende de rest van het jaar plaats.

Daarom ontvangt uw Kamer bij voorgestelde wijzingen van wet- en regelgeving of taken de achterliggende analyses en uitvoeringstoetsen waarin de genoemde elementen uitgewerkt staan. bijv.: “Uitvoeringstoets KvK bij het nader rapport inzake het voorstel van wet houdende regels over de uitvoering van internationale sanctiemaatregelen”. [34]
Een aantal van de EZK-dienstverleners voert ook opdrachten uit voor andere departementen. Hierover ontvangt u informatie in de relevante commissies en/of van mijn collega-Kabinetsleden.

[34] Kamerstuk 36898, nr. 3 - blg-1237038